EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 19.11.2024.
COM(2024) 538 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

ziņojums par Eiropas oglekļa tirgus darbību 2023. gadā

{SWD(2024) 264 final}

Saturs

1. Ievads 2
2. Pašreizējais stāvoklis saistībā ar ES ETS 3
   2.1. Darbības joma un tvērums 3
   2.2. ETS2 – jaunā emisijas kvotu tirdzniecības sistēma ēku, autotransporta un papildu nozarēs 4
   2.3. Sociālais klimata fonds 4
3. Emisiju maksimālā robežvērtība 5
4. Kvotu izsolīšana 8
5. Kvotu bezmaksas iedale 10
   5.1. Oglekļa ievedkorekcijas mehānisms 12
   5.2. Oglekļa emisiju pārvirzes risks precēm, ko eksportam Eiropas Savienībā ražo OIM nozares 12
6. ES oglekļa tirgus 15
   6.1. Piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvarošana 15
   6.2. Brīvprātīga anulēšana 16
   6.3. Tirgus pārraudzība 17
7. Emisiju tendences 19
8. Ieņēmumi no ES ETS 22
   8.1. Atbalsts netiešo izmaksu segšanai 26
   8.2. ES Inovāciju fonds 29
   8.3. ES Modernizācijas fonds 31
   8.4. ETS dekarbonizācijas fonds Grieķijai 33
9. Aviācijas nozare 34
10. Jūras transports 37
11. ES ETS īstenošanas satvars 38
   11.1. Emisiju monitorings un ziņošana 39
   11.2. Verifikācija un akreditācija 41
   11.3. Norādījumu dokumenti 42
   11.4. Valsts kompetentās iestādes 42
   11.5. Atbilstība ES ETS 43
12. ES ETS saistībā ar ES klimata un enerģētikas pārvaldību 45
13. ES ETS un Šveices ETS sasaiste 46
14. Kopsavilkums 49

1. Ievads

ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (ES ETS) ir ES klimata rīcībpolitikas stūrakmens, un tā ir izstrādāta ar mērķi samazināt emisijas izmakslietderīgā veidā. Tajā noteikta Eiropas enerģētikas, rūpniecības, jūras transporta un aviācijas nozares emisiju, kas veido aptuveni 40 % no ES kopējām emisijām, maksimālā robežvērtība un cena.

Maksimālā robežvērtība nodrošina, ka emisijas laika gaitā samazinās un ka oglekļa cena, ko nosaka tirgus, stimulē uzņēmumus samazināt emisiju daudzumu tur, kur tas izmaksā vismazāk. Oglekļa cena arī nosaka ES ETS ieņēmumus, ko investē klimatrīcībā un enerģētikas pārkārtošanā.

Kopš tās ieviešanas 2005. gadā ES ETS ir palīdzējusi samazināt elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā un rūpnieciskajā ražošanā radītās emisijas par 47 %[1], bet kvotu izsolēs gūtie ieņēmumi pārsniedz 200 miljardus EUR.

2023. gadā šo nozaru emisiju apjoma ikgadējais samazinājums bija vēsturiski vislielākais, proti, par 16,5 % salīdzinājumā ar 2022. gadu, ko lielā mērā veicināja atjaunīgo energoresursu paātrināta ieviešana enerģētikas nozarē, ko sekmēja noturīgs un spēcīgs oglekļa cenas signāls.

ES ETS 2023. gada kopējie ieņēmumi gandrīz 44 miljardu EUR apmērā galvenokārt ir novirzīti ne tikai uz dalībvalstu budžetu, bet arī uz Inovāciju fondu un Modernizācijas fondu, kā arī Atveseļošanas un noturības mehānisma budžetu, ko paredzēts izmantot plānam *REPowerEU*[2].

Tomēr ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai samazinātu emisiju apjomu un pārveidotu ES ekonomiku saskaņā ar Eiropas Klimata akta mērķrādītājiem[3] un Eiropas zaļā kursa mērķiem. Ceļā uz klimatneitralitāti līdz 2050. gadam ES ir apņēmusies līdz 2030. gadam samazināt emisiju apjomu vismaz par 55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Šajā nolūkā 2023. gadā ES ETS tika pārskatīta kā daļa no reformu paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %". Tagad pārskatītās daļas ir pilnībā spēkā, un Komisija un dalībvalstis ir strādājušas, lai tās īstenotu.

Šajā ziņojumā ir aplūkota ES ETS darbība 2023. gadā un 2024. gada pirmajā pusgadā, ieskaitot 2023. gada pārskatīšanas ieviešanu. Tajā ir apkopota informācija par likumdošanas darbu, ko veic Komisija, sniegts atjaunināts pārskats par sistēmas satvara galvenajiem elementiem un apkopota informācija par ikgadējām norisēm, piemēram, emisiju un izsoļu ieņēmumu tendencēm.

---

[1] ETS emisijas no enerģētikas un rūpniecības nozares iekārtām 2023. gadā (neieskaitot datus par Apvienoto Karalisti, bet ieskaitot vienīgi Ziemeļīrijas enerģētikas nozari) salīdzinājumā ar 2005. gada ETS emisiju koriģēto vērtību tādā pašā tvērumā. Balstoties uz Eiropas Vides aģentūras ETS datu pārlūku, no kura dati izgūti 2024. gada 20. augustā.

[2] Papildu informāciju sk. Komisijas tīmekļa vietnē Atveseļošanas un noturības mehānisms un *REPowerEU* – cenas ziņā pieejama, droša un ilgtspējīga enerģija Eiropai.

[3] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/1119 (2021. gada 30. jūnijs), ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulas (EK) Nr. 401/2009 un (ES) 2018/1999 (OV L 243, 9.7.2021.).

Ziņojums ir pieņemts saskaņā ar ETS direktīvas (Direktīva 2003/87/EK[4]) 10. panta 5. punktu un 21. panta 2. punktu. Tā pamatā ir galvenokārt ES reģistra, ES darījumu žurnāla (*EUTL*) un dalībvalstu ziņotie dati.

Šim ziņojumam ir pievienots Komisijas dienestu darba dokuments (tehniskā informācija).

2. Pašreizējais stāvoklis saistībā ar ES ETS

2.1. Darbības joma un tvērums

ES ETS piemēro visās 27 ES dalībvalstīs, Islandē, Lihtenšteinā un Norvēģijā, kā arī elektroenerģijas ražošanas stacijām Ziemeļīrijā[5]. Kopš 2020. gada janvāra ES ETS ir arī sasaistīta ar Šveices emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu (Šveices ETS).

Līdz 2023. gadam ES ETS darbības joma aptvēra emisijas no elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas stacijām un rūpnieciskām iekārtām Eiropā un no gaisakuģu operatoriem, kas veic lidojumus starp lidostām Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ) un no EEZ uz Šveici un uz Apvienoto Karalisti.

No 2024. gada 1. janvāra ES ETS ir iekļauta arī taisnīga ES daļa no jūras transporta CO_2 (oglekļa dioksīda) emisijām (sk. 10. nodaļu). ES ETS attiecināšana uz jūras transportu aptver visas emisijas, kas rodas, kuģojot starp divām EEZ ostām un kad kuģi atrodas EEZ ostās, un tikai pusi no emisijām, kas rodas reisos, kuri sākas vai beidzas ārpus EEZ.

No 2024. gada 1. janvāra ir jāveic emisiju monitorings attiecībā uz sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtām un jāziņo par to emisijām saskaņā ar ES ETS. Tomēr šo iekārtu operatoriem nav pienākuma nodot savas emisiju kvotas. 2026. gadā Komisija izvērtēs, vai ir iespējams paplašināt ES ETS darbības jomu, attiecinot to arī uz emisijām no sadzīves atkritumu sadedzināšanas, kā arī emisijām no citiem atkritumu apsaimniekošanas procesiem, piemēram, apglabāšanas poligonos. Tikmēr atkritumu apstrādes emisijām piemēro valsts samazināšanas mērķrādītājus saskaņā ar Kopīgo centienu regulu (Regula (ES) 2018/842)[6].

Informācija par iekārtām un gaisakuģu operatoriem ES ETS (tāda, kāda tā bija 2023. gadā) ir atrodama pievienotā dienestu darba dokumenta I iedaļā.

[4] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/87/EK (2003. gada 13. oktobris), ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Savienībā un groza Padomes Direktīvu 96/61/EK (OV L 275, 25.10.2003.).

[5] Saskaņā ar Protokolu par Īriju/Ziemeļīriju Līgumā par Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības.

[6] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/842 (2018. gada 30. maijs) par saistošiem ikgadējiem siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumiem, kas dalībvalstīm jāpanāk no 2021. līdz 2030. gadam un kas dod ieguldījumu rīcībā klimata politikas jomā, lai izpildītu Parīzes nolīgumā paredzētās saistības, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 525/2013 (OV L 156, 19.6.2018.).

2.2. ETS2 – jaunā emisijas kvotu tirdzniecības sistēma ēku, autotransporta un papildu nozarēs

ETS direktīvas 2023. gada pārskatīšanas ietvaros tika izveidota jauna un atsevišķa emisijas kvotu tirdzniecības sistēma emisijām no kurināmā sadedzināšanas ēku, autotransporta un papildu nozarēs (ETS2). Lai gan tā būs emisiju ierobežošanas un tirdzniecības sistēma kā pašreizējā ES ETS, ETS2 attieksies uz emisijām augšposmā. Tas nozīmē, ka kurināmā piegādātājiem būs jāuzrauga kurināmā daudzumi, ko tie nodod patēriņam nozarēs, uz kurām attiecas ETS2 darbības joma, un jāziņo par tiem, kā arī jāiegādājas un jānodod attiecīgo emisiju kvotas. Subjektiem, uz kuriem attiecas ETS2, no 2025. gada 1. janvāra ir jābūt siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju atļaujai, kā arī apstiprinātam monitoringa plānam savu gada emisiju monitoringam un ziņošanai. Pienākums nodot kvotas būs jāpilda, sākot ar 2027. gadu (vai 2028. gadu, ja 2026. gadā būs ārkārtīgi augstas gāzes vai naftas cenas).

ETS2 regulēto subjektu monitoringa un ziņošanas prasības ir sīki izklāstītas pārskatītajā Monitoringa un ziņošanas regulā (Īstenošanas regula (ES) 2018/2066)[7], kas pieņemta 2023. gada 17. oktobrī. Komisija arī publicēja norādījumu dokumentu par pārskatīto regulu[8].

2.3. Sociālais klimata fonds

Līdztekus ETS2 tika izveidots Sociālais klimata fonds (*SCF*)[9], lai nodrošinātu dalībvalstīm finansējumu nolūkā atbalstīt visneaizsargātākās grupas zaļās pārkārtošanās laikā, piemēram, mājsaimniecības, kuras skar enerģētiskā vai transporta nabadzība[10]. No fonda 2026.–2032. gadā būs pieejami 65 miljardi EUR, ko sākotnēji finansēs no ārējiem piešķirtajiem ieņēmumiem no ETS2 kvotu izsolīšanas, kā arī no pašreizējās ES ETS 50 miljonu kvotu izsolīšanas. Šis budžets tiks sadalīts starp dalībvalstīm saskaņā ar iedales sistēmu. Dalībvalstis savus *SCF* resursus tērēs saskaņā ar saviem valsts sociālajiem klimata plāniem. Ieskaitot dalībvalstu obligāto iemaksu to plānos 25 % apmērā, *SCF* būtu jāpiesaista vismaz 86,7 miljardi EUR.

Visām dalībvalstīm savi plāni būtu Komisijai jāiesniedz līdz 2025. gada 30. jūnijam. Plānos būtu jāiekļauj analīze par ETS2 iespējamo ietekmi uz neaizsargātām grupām. Lai mazinātu minēto ietekmi, tajā būtu jānosaka strukturāli pasākumi un investīcijas ēku energoefektivitātes uzlabošanā un renovācijā, tīrā siltumapgādē un aukstumapgādē, kā arī atjaunīgās enerģijas integrēšanā un bezemisiju un mazemisiju mobilitātes risinājumos, tai skaitā sabiedriskajā transportā. Dalībvalstīm būs arī iespēja daļu sava *SCF* budžeta tērēt pagaidu tiešajam ienākumu atbalstam.

---

[7] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2023/2122 (2023. gada 17. oktobris), ar ko Īstenošanas regulu (ES) 2018/2066 groza attiecībā uz atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2003/87/EK veiktā siltumnīcefekta gāzu emisiju monitoringa un ziņošanas atjaunināšanu (OV L, 2023/2122, 18.10.2023.). Sk. konsolidēto tekstu.

[8] Papildu informāciju sk. Komisijas tīmekļa vietnē ETS2: ēku, autotransporta un papildu nozares.

[9] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/955 (2023. gada 10. maijs), ar ko izveido Sociālo klimata fondu un groza Regulu (ES) 2021/1060 (OV L 130, 16.5.2023.).

[10] Papildu informāciju sk. Komisijas tīmekļa vietnē Sociālais klimata fonds.

Komisija un dalībvalstis veic atbilstošus pasākumus, lai īstenotu *SCF*. Lai efektīvāk sadarbotos, Komisija ir izveidojusi *SCF* apakšgrupu klimata pārmaiņu politikas ekspertu grupas (*CCEG-SCF*) ietvaros. Ar *CCEG-SCF* palīdzību Komisija ir uzsākusi paraugprakses apmaiņu saistībā ar izmaksu ziņā lietderīgiem pasākumiem un investīcijām, ko varētu finansēt no fonda, un par plānu sabiedrisko apspriešanu. Komisija arī tieši atbalsta 10 dalībvalstis to plānu sagatavošanā, izmantojot tehniskā atbalsta instrumentu[11].

Vienlaikus Komisija izstrādā norādījumus par to, kā no *SCF* finansētajiem pasākumiem un investīcijām piemērot principu "nenodarīt būtisku kaitējumu". Saskaņā ar principu "nenodarīt būtisku kaitējumu" no *SCF* var atbalstīt tikai tādus pasākumus un investīcijas, kas nerada būtisku kaitējumu nevienam no vides mērķiem Taksonomijas regulas (Regula (ES) 2020/852)[12] 17. panta nozīmē. Šie mērķi ir klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošanās tām, ilgtspējīga ūdens un jūras resursu izmantošana un aizsardzība, aprites ekonomika, piesārņojuma prevencija un kontrole, kā arī bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzība un atjaunošana.

Norādījumu par principu "nenodarīt būtisku kaitējumu" projekts tika nosūtīts divus mēnešus garai sabiedriskai apspriešanai, kas ilga no 2024. gada jūnija līdz 2024. gada augustam[13]. Jaunais Komisijas sastāvs to pieņems un publicēs kopā ar vispārīgu norādījumu dokumentu par *SCF* un sociālajiem klimata plāniem (*SCF* norādījumi). Kamēr tas nav izdarīts, Komisija veic sekojumpasākumus saistībā ar dalībvalstu jautājumiem, kas iesniegti attiecībā uz *SCF*.

3. Emisiju maksimālā robežvērtība

ES ETS noteiktā maksimālā robežvērtība nosaka maksimālo absolūto emisiju apjomu, ko regulētie subjekti drīkst emitēt tirdzniecības posmā. Tas atbilst šim periodam piešķirto emisiju kvotu skaitam, ja viena emisiju kvota atbilst vienai tonnai CO_2 ekvivalenta (oglekļa dioksīda ekvivalenta) emisiju. Maksimālo robežvērtību katru gadu samazina, lai nodrošinātu, ka ES sasniegs emisiju samazināšanas vispārējo mērķrādītāju. Tas uzņēmumiem arī sniedz ar ES ETS saistītu noteiktību attiecībā uz emisiju kvotu piedāvājuma samazināšanos nākotnē.

Atsevišķus maksimālās robežvērtības aprēķinus piemēro elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas, rūpnieciskās ražošanas un jūras transporta emisijām, kā arī aviācijas emisijām, kas ir ES ETS darbības jomā. 2023. gadā elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai un rūpnieciskajai ražošanai tika piešķirtas 1 485 575 977 kvotas, savukārt aviācijai – 26 341 779 kvotas. Jūras transports ir iekļauts maksimālās robežvērtības aprēķinos no 2024. gada.

2021.–2023. gadā maksimālā robežvērtība samazinājās par 2,2 % gadā. Maksimālās robežvērtības aprēķināšanai iekārtām elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas un rūpnieciskās ražošanas nozarēs tā bija līdzvērtīga 43 003 515 kvotām gadā. 1. tabulā norādīts

[11] Desmit dalībvalstis ir Beļģija, Čehija, Dānija, Grieķija, Horvātija, Latvija, Lietuva, Rumānija, Slovākija un Somija.

[12] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2020/852 (2020. gada 18. jūnijs) par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai un ar ko groza Regulu (ES) 2019/2088 (OV L 198, 22.6.2020.).

[13] Papildu informāciju sk. Komisijas tīmekļa vietnē Apspriešanās par principa "nenodarīt būtisku kaitējumu" piemērošanu saistībā ar Sociālo klimata fondu. Apspriešana beidzās 2024. gada 23. augustā.

kopējais emisiju kvotu daudzums, kas piešķirts dažādām nozarēm atbilstoši ES ETS maksimālajai robežvērtībai.

1. tabula. ES ETS maksimālā robežvērtība (2021.–2024. g.). Atsevišķus maksimālās robežvērtības aprēķinus piemēro i) elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas, rūpnieciskās ražošanas un no 2024. gada jūras transporta emisijām, kā arī ii) aviācijas emisijām, kas ir ES ETS darbības jomā.

Gads	**Kopējais emisiju kvotu daudzums elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai, rūpnieciskajai ražošanai un jūras transportam**	**Kopējais aviācijas kvotu daudzums**
2021	1 571 583 007	28 306 545
2022	1 528 579 492	27 268 379
2023	1 485 575 977	26 341 779
2024	1 386 051 745	27 563 529[14]

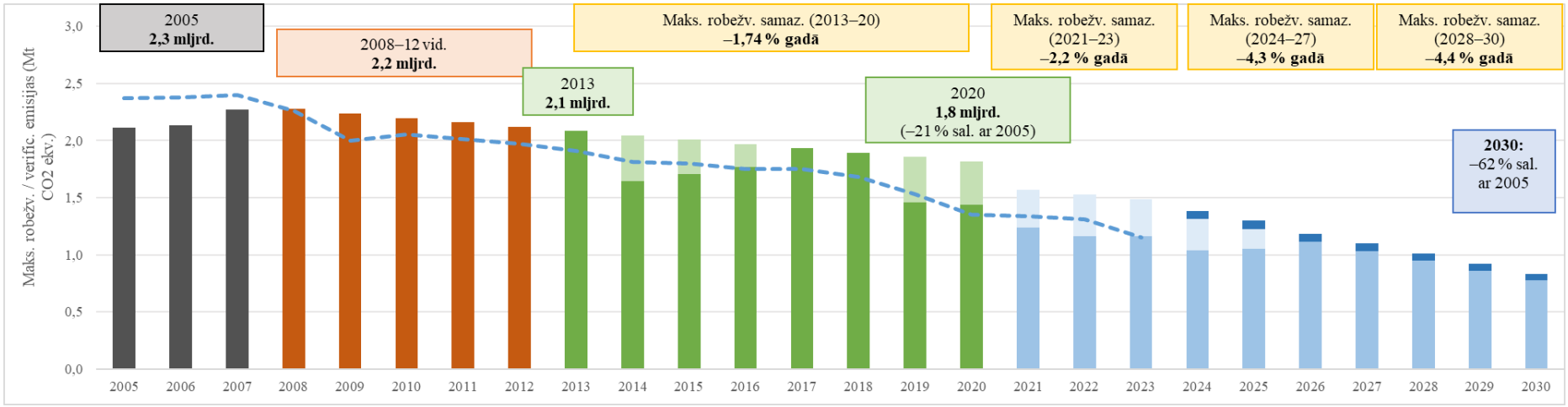
Līdz ar ETS direktīvas 2023. gada pārskatīšanu kopējā maksimālā robežvērtība tika noteikta tādā apjomā, lai līdz 2030. gadam emisiju apjomu samazinātu par 62 % salīdzinājumā ar 2005. gadu. Tāpēc pirmās maksimālās robežvērtības korekcijas stājās spēkā 2024. gadā un ir atspoguļotas 2023. gada 27. jūlijā pieņemtajā lēmumā (Komisijas Lēmums (ES) 2023/1575)[15].

Maksimālā robežvērtība 2024. gadam ir samazināta par 90 miljoniem kvotu, un samazinājuma apjoms laikposmam no 2024. līdz 2027. gadam ir palielināts līdz 4,3 % gadā, kas atbilst 87 924 231 kvotai gadā. Šajās korekcijās jau ir ņemts vērā, ka no 2024. gada ES ETS ir iekļautas arī jūras transporta emisijas. 2024. gada maksimālā aprēķinātā robežvērtība ir 1 386 051 745 kvotas.

1. attēlā ir norādītas maksimālās robežvērtības izmaiņas visos ES ETS posmos, ieskaitot plānotās korekcijas.

[14] No 2024. gada 1. janvāra ES aviācijas nozares ETS darbības joma attiecas arī uz emisijām, kas rodas lielākajā daļā lidojumu starp EEZ un deviņiem ES tālākajiem reģioniem, kā arī lidojumos no tālākajiem reģioniem uz Šveici un Apvienoto Karalisti (sk. 9. nodaļu). Kopējais aviācijas kvotu daudzums atspoguļo paplašināto ES ETS darbības jomu, kas aptver aviāciju.

[15] Komisijas Lēmums (ES) 2023/1575 (2023. gada 27. jūlijs) par Savienības kvotu kopapjomu, kas piešķirams 2024. gada ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (OV L 192, 31.7.2023.).

1. attēls. Emisiju maksimālā robežvērtība ES ETS salīdzinājumā ar verificētajām emisijām. Šajā attēlā ir ņemta vērā ETS direktīvas 2023. gada pārskatītā redakcija, proti, maksimālās robežvērtības bāzes izmaiņas 2024. un 2026. gadā, jūras transporta nozares iekļaušana ES ETS no 2024. gada un lineārā samazinājuma koeficients 4,3 % apmērā 2024.–2027. gadā un 4,4 % apmērā no 2028. gada. Aviācijas nozare nav iekļauta. Sakarā ar izmaiņām tvērumā dati par 2005.–2007. gadu nav tieši salīdzināmi ar jaunākajiem datiem. Kopš 2021. gada ES ETS vairs neaptver iekārtas Apvienotajā Karalistē un attiecas tikai uz elektroenerģijas ražošanas iekārtām Ziemeļīrijā. Apzīmējumi: stabiņi (maksimālā robežvērtība), gaišāk iekrāsotie stabiņi 2014.–2016. gadā (kvotas, kuru izsolīšanu atlika), gaišāk iekrāsotie stabiņi kopš 2019. gada (tirgus stabilitātes rezervē ieskaitītās kvotas), tumšāk iekrāsotie stabiņi no 2024. gada (jūras transporta iekļaušana), pārtrauktā līnija (verificētās emisijas).

4. Kvotu izsolīšana

Izsolīšana ir galvenā kvotu iedales metode ES ETS, un šādi iedala līdz pat 57 % no maksimālās robežvērtības apjoma[16]. Izsoļu regulā (Regula (ES) Nr. 1031/2010)[17] iekļautie noteikumi nodrošina, ka izsoles notiek atklātā, pārredzamā, saskaņotā un nediskriminējošā veidā. Tajā ir izklāstīti noteikumi attiecībā uz emisijas kvotu izsoļu laika grafiku, administrēšanu un citiem aspektiem.

European Energy Exchange AG (*EEX*) 2023. gadā turpināja organizēt izsoles:

- kā kopējā izsoles platforma tām 25 dalībvalstīm, kuras piedalījās kopīgā iepirkuma procedūrā;
- Polijai, kura izvēlējās nepiedalīties kopīgajā iepirkuma procedūrā, bet nav iecēlusi atsevišķu izsoles platformu savām vajadzībām;
- Islandei, Lihtenšteinai un Norvēģijai pēc tam, kad 2019. gadā tika grozīts EEZ līgums, lai šīs valstis varētu pievienoties kopējās izsoles platformas kopīgā iepirkuma līgumam;
- Apvienotajai Karalistei attiecībā uz elektroenerģijas ražošanas staciju kvotām Ziemeļīrijā.

EEX arī izsolīja emisiju kvotas kā Vācijas atsevišķā izsoles platforma.

2. tabulā ir norādīts *EEX* izsolīto emisiju kvotu gada apjoms kopš 2021. gada.

2. tabula. Izsolīto emisijas kvotu kopējais daudzums (no 2021. gada 1. janvāra līdz 2024. gada 30. jūnijam)

Gads	Vispārīgās kvotas	Aviācijas kvotas
2021	582 952 500	3 785 500
2022	482 389 000	3 698 000
2023	517 587 000	5 720 500
2024 (līdz 30. jūnijam)	281 107 000	2 718 000

Kopumā 2023. gadā notika 223 izsoles un 2024. gada pirmajā pusē – 106 izsoles. Neviena izsole netika atcelta.

[16] Praksē šī proporcija var atšķirties, jo izsolāmo kvotu daudzums ir samazināts, lai ieskaitītu tās tirgus stabilitātes rezervē, bet bezmaksas iedalei paredzēto kvotu apjoms nav mainījies.

[17] Komisijas Regula (ES) Nr. 1031/2010 (2010. gada 12. novembris) par siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju kvotu izsoļu laika grafiku, administrēšanu un citiem aspektiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā (OV L 302, 18.11.2010.).

No 2023. gada jūlija izsolāmie apjomi ietver kvotas, kas piešķirtas Atveseļošanas un noturības mehānismam (ANM) saskaņā ar *REPowerEU* regulu (Regula (ES) 2023/435)[18]. No emisiju kvotu pārdošanas izsolēs saskaņā ar *REPowerEU* regulu mehānisms līdz 2026. gada 31. augustam saņems 20 miljardus EUR[19]. Dalībvalstis izmantos šos papildu ANM resursus, lai veiktu turpmākas reformas un investīcijas nolūkā veicināt pāreju uz tīru enerģiju un uzlabot enerģētisko drošību. 2023. gadā un 2024. gada pirmajā pusē ANM un *REPowerEU* vajadzībām tika piesaistīti vairāk nekā 5,5 miljardi EUR (2023. gadā izsolīts 35 325 000 kvotu un 2024. gada pirmajā pusē – 42 124 500).

Izsoļu līdzsvara cenas ES oglekļa tirgū 2023. gadā un 2024. gada pirmajā pusgadā ir norādītas 2. attēlā. Augstākā izsoles cena 2023. gadā bija 96,33 EUR, un šādu līmeni tā sasniedza 28. februārī. Zemākā cena 66,49 EUR apmērā tika reģistrēta gada pēdējā izsolē 18. decembrī, atspoguļojot vispārējo lejupvērsto tendenci otrajā pusgadā. Vidējā cena 2023. gadā bija 83,60 EUR, kas ir vairāk nekā 2022. gadā, kad tā bija 80,18 EUR. 2024. gada pirmajā pusē cena svārstījās no 49,50 EUR (23. februārī) līdz 75,35 EUR (3. jūnijā).

Izsoles platforma savā tīmekļvietnē regulāri publicē detalizētu katras izsoles rezultātu izklāstu[20]. Papildu informāciju par izsoļu norisi, tajā skaitā dalību, seguma koeficientu un cenām, var atrast ETS valstu izsoļu ziņojumos[21].

2. attēls. Vispārīgo emisiju kvotu izsoļu līdzsvara cenas (no 2023. gada 1. janvāra līdz 2024. gada 30. jūnijam) (EUR par tonnu CO_2).

[18] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/435 (2023. gada 27. februāris) (OV L 63, 28.2.2023.).

[19] Atjaunināta normatīvā informācija, publicēts pārskatītais 2023. gada izsoļu kalendārs, Klimata politikas ĢD, 23.7.2023.

[20] *EEX*, ES ETS izsoles.

[21] Izsoļu ziņojumi, Klimata politikas ĢD, 30.6.2024.

5. Kvotu bezmaksas iedale

Lai arī izsolīšana ir primārā kvotu iedalīšanas metode ES ETS, ievērojamu kvotu apjomu iekārtām iedala bez maksas, lai novērstu oglekļa emisiju pārvirzes risku[22]. Tomēr kvotu bezmaksas iedale ir pagaidu pasākums, kas galvenokārt paredzēts rūpniecības nozarēm.

Īpašā oglekļa emisiju pārvirzes sarakstā ir norādītas nozares, kurās pastāv oglekļa emisiju pārvirzes risks un kuras ir tiesīgas saņemt bezmaksas iedali. Sarakstā 2021.–2030. gadam ir norādītas 63 nozares un apakšnozares, kuras rada aptuveni 94 % no ES ETS iekļautajām rūpnieciskajām emisijām[23].

Kvotu bezmaksas iedale konkrētām nozarēm balstās uz snieguma līmeņatzīmēm, kas atspoguļo vidējo emisiju intensitāti vienas produkta vienības izgatavošanā, izmantojot 10 % efektīvāko iekārtu katrā nozarē. Attiecībā uz emisijām, kas pārsniedz minētās līmeņatzīmes, kvotas jāiegādājas tirgū. Līmeņatzīmes arī pakāpeniski samazina, lai vairāk stimulētu dekarbonizāciju un veicinātu inovācijas attiecīgajā nozarē.

Komisija 2021. gadā atjaunināja ETS līmeņatzīmju vērtības, ko piemēro pirmajā iedales periodā 2021.–2025. gadā[24]. Otrajā iedales periodā (2026.–2030. gadā) līmeņatzīmes atjauninās. Saskaņā ar pārskatīto ETS direktīvu ikgadējā samazinājuma rādītājus tad palielinās, lai veicinātu turpmāku pārkārtošanos rūpniecībā. Minimālo rādītāju palielinās no 0,2 % līdz 0,3 % gadā un maksimālo rādītāju – no 1,6 % līdz 2,5 % gadā. Piemērojamā ikgadējā samazinājuma likme tiks noteikta īpaši katrai līmeņatzīmei.

No 2021. gada kvotu bezmaksas iedales apjomus pielāgo izmaiņām rūpnieciskajā ražošanā[25]. Noteiktais pielāgojumu slieksnis ir ražošanas apjomu palielinājums vai samazinājums par 15 %. Operatoriem katru gadu jāiesniedz valsts kompetentajām iestādēm ziņojumi par ražošanas datiem, uz kuru pamata var tikt veikti pielāgojumi bezmaksas iedalē piešķirto kvotu apjomā. Stingrāku noteikumu ieviešanas dēļ pieaudzis gadā veikto pielāgojumu skaits atbilstoši kvotu bezmaksas iedalei. 2021.–2023. gadā vidēji tika iesniegti aptuveni 3800 pieprasījumu, kas ir aptuveni trīs reizes vairāk nekā gada vidējais skaits periodā līdz 2020. gadam.

[22] Oglekļa emisiju pārvirze varētu notikt, ja ETS reglamentētas darbības pārceļ uz valstīm ārpus ES ar mazāk vērienīgām klimata rīcībpolitikām, tādējādi radot vispārēju siltumnīcefekta gāzu emisiju pieaugumu.

[23] Komisijas Deleģētais lēmums (ES) 2019/708 (2019. gada 15. februāris), ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, 2021.–2030. gada periodam nosakot sarakstu ar nozarēm un apakšnozarēm, kuras uzskatāmas par pakļautām oglekļa emisiju pārvirzes riskam (OV L 120, 8.5.2019.).

[24] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2021/447 (2021. gada 12. marts), ar ko nosaka pārskatītās līmeņatzīmju vērtības bezmaksas emisijas kvotu iedalei 2021.–2025. gada periodam saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/87/EK 10.a panta 2. punktu (OV L 87, 15.3.2021.).

[25] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2019/1842 (2019. gada 31. oktobris), ar ko nosaka noteikumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/87/EK piemērošanai attiecībā uz sīkāku kārtību, kā izdarāmi bezmaksas emisijas kvotu iedales pielāgojumi sakarā ar darbības līmeņa izmaiņām (OV L 282, 4.11.2019.).

Sākotnēji 2021.–2025. gadā bez maksas kopā bija paredzēts iedalīt 2791 miljonu kvotu 7430 iekārtām. Pieņemot, ka oglekļa cena ir 75 EUR par tonnu CO_2, minētajā laikposmā šāda kvotu iedales apjoma vērtība būtu aptuveni 42 miljardi EUR gadā. Līdz 2024. gada vidum Komisija pieņēma 12 lēmumus, lai rūpnieciskās ražošanas apjomu izmaiņu dēļ pielāgotu kvotu bezmaksas iedales apjomu, samazinot to par 116,8 miljoniem kvotu[26]. Taču tajā pašā laikā Komisija pieņēma piecus lēmumus par kvotu bezmaksas iedales sākotnējā apjoma koriģēšanu, palielinot to par 4,6 miljoniem kvotu[27]. Tas bija nepieciešams, jo iesniegtajos iekārtu datos tika konstatētas kļūdas. Kopumā kvotu bezmaksas iedales apjoms 2021.–2025. gadam ir samazināts par 112,2 miljoniem kvotu salīdzinājumā ar sākotnējo kvotu bezmaksas iedali.

Bezmaksas iedales apjoma pielāgojumi tiek veikti, izmantojot jaunu iekārtu rezervi (*NER*). Šie pielāgojumi ietver arī izmaiņas iekārtu darbības uzsākšanas vai izbeigšanas dēļ. *NER* sākotnējais apjoms 2021. gada sākumā bija 331,3 miljoni kvotu. Tas ietvēra neiedalītās kvotas un 200 miljonus kvotu no tirgus stabilitātes rezerves.

3. tabulā ir norādīti kvotu bezmaksas iedales apjomi pirmajā iedales periodā (gan sākotnējie, gan pielāgotie apjomi).

3. tabula. Kvotu bezmaksas iedales apjomi saskaņā ar ES ETS (2021.–2025. gads) (miljonos kvotu). Dati izgūti no ES reģistra 2024. gada 30. jūnijā.

Gads	2021	2022	2023	2024	2025	Kopā
Sākotnējais bezmaksas iedales apjoms (ES-27 + Islande, Lihtenšteina un Norvēģija)	559,6	558,9	558,2	557,5	556,8	2791,1
Faktiskais bezmaksas iedales apjoms	545,9	542,5	537,3	527,0	526,2	2678,9
Pielāgotais un labotais bezmaksas iedales apjoms	-13,7	-16,4	-20,9	-30,5	-30,6	-112,2

Ar pārskatīto ETS direktīvu bezmaksas iedales noteikumus saskaņo ar pastiprināto ES ETS. Ir paplašināts sistēmas reglamentēto darbību un līmeņatzīmju tvērums, lai iedrošinātu jaunu tehnoloģiju ieviešanu, piemēram, atjaunīgo ūdeņradi un ūdeņraža izmantošanā balstītu tēraudu. Vienlaikus ir ieviestas nosacījumu prasības attiecībā uz piekļuvi bezmaksas iedalei. Tās ietver energoauditus un konkrētām iekārtām – klimatneitralitātes plānus.

[26] Eiropas brīvās tirdzniecības nolīguma Uzraudzības iestāde arī pieņēma lēmumus attiecībā uz Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju.

[27] Eiropas brīvās tirdzniecības nolīguma Uzraudzības iestāde arī pieņēma lēmumus attiecībā uz Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju.

Lai īstenotu ETS direktīvas 2023. gadā pārskatītos noteikumus, 2024. gada janvārī tika pieņemti Kvotu bezmaksas iedales regulas (Deleģētā regula (ES) 2019/331)[28] pārskatītie noteikumi. Pārskatīšanā tika ieviesti papildu uzlabojumi, balstoties uz pieredzi, kas gūta pašreizējā iedales perioda pirmajos gados. Galvenās izmaiņas ietver bezmaksas iedales nosacījumu ieviešanu un bezmaksas iedales pakāpenisku izbeigšanu dažiem produktiem, kas atbilst oglekļa ievedkorekcijas mehānisma (OIM) pakāpeniskai ieviešanai. Turklāt, lai vēl vairāk stimulētu emisiju samazināšanu un nodrošinātu vienlīdzīgus nosacījumus tradicionālajām un jaunajām tehnoloģijām, ir grozītas dažas produktu līmeņatzīmju definīcijas, jo īpaši tās, kas saistītas ar ūdeņraža un tērauda ražošanu. Ir veikti pielāgojumi arī attiecībā uz citiem Kvotu bezmaksas iedales regulas aspektiem, lai stimulētu rūpniecisko procesu elektrifikāciju.

5.1. Oglekļa ievedkorekcijas mehānisms

Paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %" ietvaros tika pieņemta Oglekļa ievedkorekcijas mehānisma (OIM) regula (Regula (ES) 2023/956)[29], lai mazinātu oglekļa emisiju pārvirzes risku, kamēr ES stiprina savu klimatrīcību.

Dažās ES ETS aptvertajās rūpniecības nozarēs (cements, alumīnijs, mēslošanas līdzekļi, ūdeņradis, dzelzs un tērauds), sākot no 2026. gada, OIM pakāpeniski aizstās bezmaksas iedali. Šo nozaru kvotu apjoms ir aptuveni 54 % no kopējā bezmaksas iedales apjoma 2021.–2025. gadā. No 2026. gada preču importētājiem OIM nozarēs, kas importē preces ES, būs jāiegādājas un jānodod sertifikāti par iegultajām emisijām. Lai atbalstītu rūpniecību tās dekarbonizācijas centienos, ETS direktīva ieņēmumus no pakāpeniski pārtraucamās bezmaksas kvotu izsoles novirza uz Inovāciju fondu (sk. 8.2. nodaļu), īpašu uzmanību pievēršot projektiem OIM nozarēs.

Nodrošinot, ka par iegultā oglekļa emisijām, kas radušās konkrētu ES importētu preču ražošanas gaitā, tiek maksāta līdzvērtīga cena, OIM panāks, ka importa oglekļa cena ir līdzvērtīga iekšzemes ražošanas oglekļa cenai (saskaņā ar ES ETS) un ka netiek apdraudēti ES klimata mērķi. OIM ietvers tiešās emisijas visās aptvertajās nozarēs un netiešās emisijas (no elektroenerģijas, kas patērēta ražošanas procesos) cementam un mēslošanas līdzekļiem. Nozarēm, kas ir tiesīgas saņemt netiešo oglekļa izmaksu atbalstu (t. i., alumīnijs, ūdeņradis, dzelzs un tērauds – sk. 8.1. nodaļu), netiešās emisijas sākotnēji netiks ņemtas vērā.

Pārejas periods, kura laikā importētāji ziņo par emisijām, bet kad vēl nav jāveic maksājumi, sākās 2023. gada oktobrī un ilgs līdz 2025. gada beigām, un pēc tam tiks pakāpeniski ieviests jaunais režīms.

[28] Komisijas Deleģētā regula (ES) 2024/873 (2024. gada 30. janvāris), ar ko attiecībā uz Savienības mēroga pārejas noteikumiem par saskaņotu emisijas kvotu bezmaksas iedali groza Deleģēto regulu (ES) 2019/331 OV L, 2024/873, 4.4.2024.). Sk. konsolidēto tekstu.

[29] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/956 (2023. gada 10. maijs), ar ko izveido oglekļa ievedkorekcijas mehānismu (OV L 130, 16.5.2023.).

5.2. Oglekļa emisiju pārvirzes risks precēm, ko eksportam Eiropas Savienībā ražo OIM nozares

Eksportam paredzētām precēm, ko ES ražo OIM nozarēs, varētu būt neizdevīgi konkurences apstākļi trešo valstu tirgos, ja tās konkurē ar precēm, kurām nepiemēro līdzvērtīgu oglekļa cenu. Saskaņā ar ETS direktīvas 10.a panta 1.a punktu gada ziņojumā par Eiropas oglekļa tirgus darbību (šis ziņojums) Komisijai jānovērtē oglekļa emisiju pārvirzes risks precēm, uz kurām attiecas OIM un kuras Savienībā ražotas eksportam uz trešām valstīm, kas nepiemēro ES ETS vai līdzīgu oglekļa cenas noteikšanas mehānismu.

Komisija sāka novērtējumu 2024. gada 3. ceturksnī[30], un šajā ziņojumā ir iekļauti sākotnējie konstatējumi. Rādītāju un metodikas izvēle tiks sīkāk precizēta turpmākiem novērtējumiem, lai uzraudzītu iespējamo oglekļa emisiju pārvirzes risku veidā, ko laika gaitā var atjaunināt[31]. Sākotnējos konstatējumus nevar uzskatīt par galīgiem, jo OIM joprojām ir pārejas posmā. Tomēr, kamēr notiek OIM pakāpeniska ieviešana (un bezmaksas iedales pakāpeniska izbeigšana), Komisija turpinās novērtēt oglekļa emisiju pārvirzi attiecībā uz eksportu, kā prasīts ETS direktīvā un OIM regulā.

Kad analītiskais darbs būs pabeigts, atjauninātie rezultāti tiks publicēti, pamatojoties uz plašāku rādītāju klāstu, kvalitatīvām analīzēm un ieinteresēto personu atsauksmēm. Papildu novērtējumi aptvers ūdeņraža lomu un paātrinātu ieviešanu, kā arī norises saistībā ar tirdzniecības plūsmām un OIM nozaru ražoto preču iegultajām emisijām globālajā tirgū. Kad OIM sasniegs noslēdzošo posmu, Komisija turpinās novērtēt oglekļa emisiju pārvirzes risku eksportam un ziņos par to līdz 2028. gada janvārim, kā noteikts OIM regulas 30. panta 6. punktā.

Sākotnējā novērtējumā galvenā uzmanība tika pievērsta emisiju intensitātes salīdzināšanai ES (izsakot kg CO_2 ekvivalenta vienam to ražošanas vērtības EUR)[32] un eksporta intensitātei (eksporta vērtība, kas dalīta ar produkcijas vērtības un importa vērtības summu)[33]. 3. attēlā abi šie rādītāji ir salīdzināti astoņciparu (KN) līmenī[34]. Jo lielāka OIM preces eksporta intensitāte un emisiju intensitāte, jo jutīgāks šīs preces eksports pret oglekļa cenu pieaugumu un jo

[30] Līguma atsauce CLIMA/A4/FWC/2023/0002/RICARDO.

[31] Šis novērtējums nemainīs novērtējuma rezultātus attiecībā uz 2021.–2030. gada oglekļa emisiju pārvirzes saraksta noteikšanu *NACE* četrciparu kodu līmenī.

[32] Emisiju intensitātes vērtības iegūtas no Kopīgā pētniecības centra (2023.g.) publikācijas Siltumnīcefekta gāzu emisiju intensitāte tērauda, mēslošanas līdzekļu, alumīnija un cementa rūpniecībā ES un tās galvenajās tirdzniecības partnervalstīs un Ūdeņraža ražošanas globālās vidējās SEG emisiju intensitātes aplēse. Šīs OIM preču vērtības gan tiešajām, gan netiešajām emisijām pēc tam tika reizinātas ar *PRODCOM* 2019. gada datiem par pārdotās produkcijas apjomu un dalītas ar *PRODCOM* 2019. gada datiem par pārdotās produkcijas vērtību. Ūdeņraža SEG emisiju intensitātes vērtība tika aprēķināta, pamatojoties uz 2021. gada datiem.
Autors apstiprināja, ka nav sagaidāms, ka vērtība būtiski mainīsies, tāpēc novērtējumā tika pieņemts, ka tāda pati vērtība attiektos arī uz 2019. gadu.

[33] Produkcijas vajadzībām izmantoja 2022. gada *PRODCOM* datus.

[34] Būs vajadzīga papildu informācija, piemēram, par tirdzniecības modeļiem ar trešām valstīm un CO_2 cenām ārvalstīs, pirms izdarīt precīzākus secinājumus par oglekļa emisiju pārvirzes riska statusu precēm, uz kurām attiecas OIM.

neaizsargātāka šī prece iespējama oglekļa emisiju pārvirzes riska gadījumā, ja salīdzinājumā ar trešām valstīm pastāv būtiskas faktiskās oglekļa cenas atšķirības.

Apļu lielums 3. attēlā atbilst kombinētajai vērtībai, ko iegūst, reizinot eksporta intensitāti ar emisiju intensitāti katrai OIM precei. Šī kombinētā rādītāja vērtība astoņciparu līmenī var sniegt vispārēju norādi par eksporta jutīgumu pret oglekļa cenām. Tomēr tas nav tieši salīdzināms ar oglekļa emisiju pārvirzes rādītāju (*CLI*), ko izmanto, lai noteiktu oglekļa emisiju pārvirzes sarakstu 2021.–2030. gadam, kurš ir vispārīgāks (četrciparu līmenī) un nav īpaši vērsts uz eksportu[35]. Sākotnējās atziņas no sākotnējiem rezultātiem ir šādas:

- neviens produkts nav kvadrantā, kurā ir gan emisiju, gan eksporta ziņā intensīvi produkti. Ļoti emisijietilpīgu produktu tirdzniecības apjoms ir mazs. Un visiem produktiem ar augstu eksporta intensitāti ir salīdzinoši zema emisiju intensitāte;

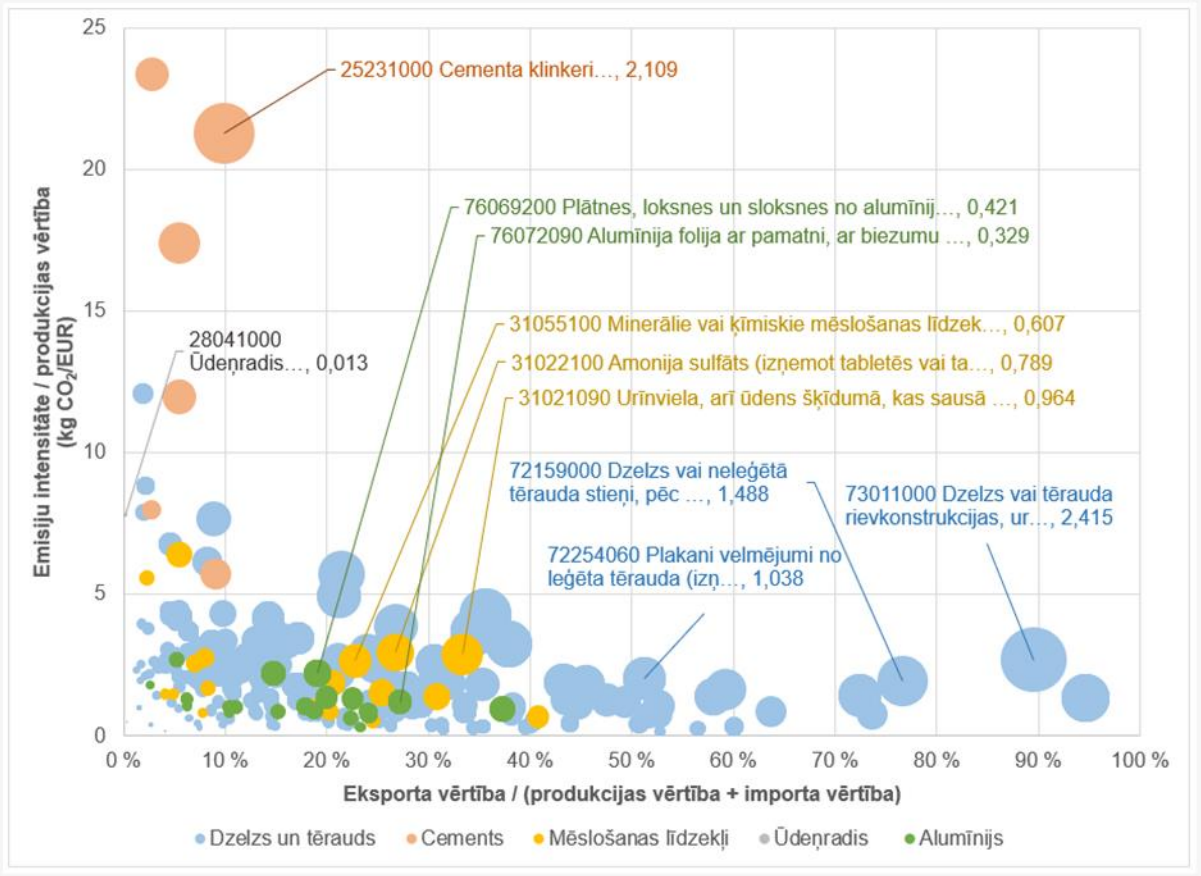
- ūdeņraža (pelēkais aplis) emisiju intensitāte ir salīdzinoši augsta, bet eksporta intensitāte ļoti zema, tāpēc kombinētā rādītāja vērtība ir zema, proti, 0,013. Tomēr, plašāk izmantojot ūdeņradi, kas ražots, izmantojot atjaunīgo enerģiju, šīs tendences varētu mainīties atkarībā no tā, kā attīstās atjaunīgā ūdeņraža tirgus;

- cementa nozares preces (oranžie apļi) tiek pārdotas retāk. Tomēr cementa klinkeru, kas emisiju ziņā ir intensīvs izejmateriāls, pārvadāt ir vieglāk nekā cementu. Tas pamato turpmāku izpēti, jo pašlaik tam ir augsta kombinētā rādītāja vērtība, proti, 2,109;

- daudziem mēslošanas līdzekļiem (dzeltenie apļi), alumīnijam (zaļie apļi) un tērauda precēm (zilie apļi) emisiju intensitātes vērtības ir zemākas nekā ūdeņraža un cementa precēm, bet tos daudz biežāk eksportē, un tāpēc tiek iegūtas salīdzinoši augstas kombinētā rādītāja vērtības.

Kombinēto rādītāju vērtības OIM produktu izlasei no katras aptvertās rūpniecības nozares ir norādītas tikai ilustratīvā nolūkā. Nav noteikta robežvērtība, lai ierobežotu to OIM preču tvērumu, kas kvantitatīvi un kvalitatīvi jānovērtē attiecībā uz iespējamo oglekļa emisiju pārvirzes risku.

[35] Kombinēto rādītāju vērtības astoņciparu līmenī ir zemākas nekā *CLI* vērtības, kas aprēķinātas četrciparu līmenī, jo tirdzniecības intensitāte attiecas tikai uz eksportu un bruto pievienotās vērtības (BPV) dati ir aizstāti ar produkcijas vērtību (kas salīdzinājumā ir mazāka), tāpēc robežvērtību 0,2, kas tika piemērota 2021.–2030. gada oglekļa emisiju pārvirzes sarakstā, lai noteiktu nozares vai apakšnozares, kurās pastāv oglekļa emisiju pārvirzes risks, nevar tieši piemērot kombinēto rādītāju vērtībām, kas aprēķinātas OIM precēm astoņciparu līmenī.

3. attēls. OIM preču eksporta intensitātes un emisiju intensitātes vērtību salīdzinājums

6. ES oglekļa tirgus

6.1. Piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvarošana

Tirgus stabilitātes rezerve (TSR) ir noteikumos balstīts ilgtermiņa risinājums strukturālās nelīdzsvarotības novēršanai starp kvotu piedāvājumu un pieprasījumu ES oglekļa tirgū 3. posma sākumā. 2013. gadā tirgū bija 2,1 miljarda kvotu pārpalikums, ko kopš tā laika TSR ir palīdzējusi samazināt. Rezerve arī uzlabo tirgus līdzsvaru īstermiņā, tādējādi padarot to noturīgāku pret pēkšņiem piedāvājuma un pieprasījuma satricinājumiem, piemēram, Covid-19 pandēmijas izraisītās ekonomikas lejupslīdes dēļ 2020. gadā.

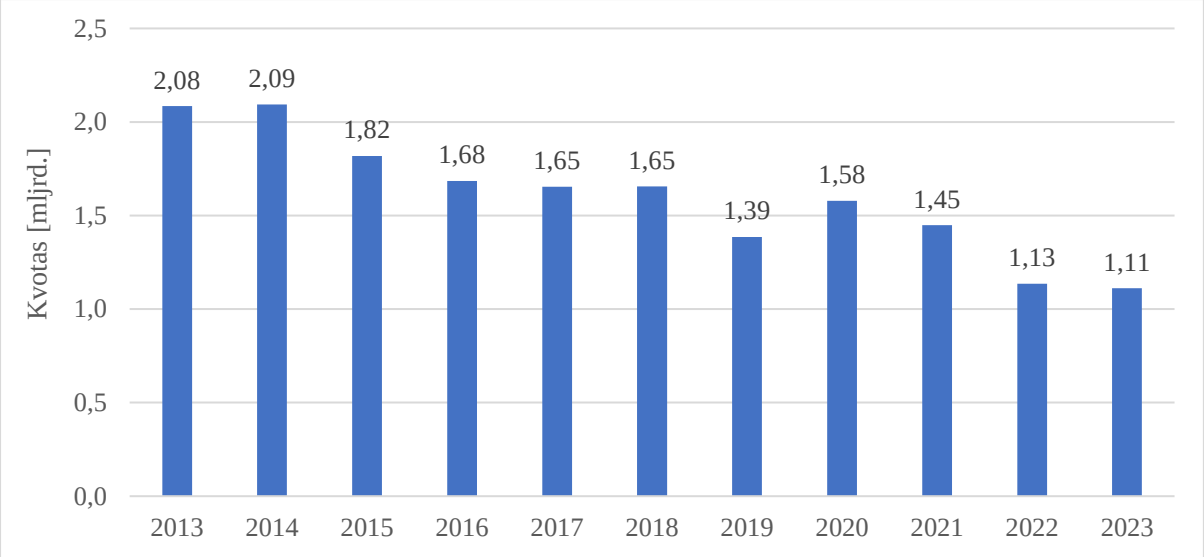
TSR ielāgo kvotu piedāvājumu ES oglekļa tirgum atbilstoši iepriekš noteiktām apritē esošo kvotu kopskaita (*TNAC*) robežvērtībām. Atkarībā no *TNAC* līmeņa kvotas vai nu izņem no izsolāmā apjoma un ieskaita rezervē, vai atbrīvo no rezerves un izsola. Tādējādi TSR veicina līdzsvarotību un noturību pret krasām izmaiņām piedāvājumā vai pieprasījumā, nodrošinot ES oglekļa tirgus netraucētu darbību. TSR sāka darboties 2019. gadā un līdz šim katru gadu ir panākusi kvotu izņemšanu no aprites.

Komisija publicē *TNAC* katru gadu. To aprēķina par iepriekšējo gadu, savukārt piedāvājuma korekcijas veic 12 mēnešu laikā pēc tā publicēšanas un saskaņā ar konkrētu algoritmu.

Paziņojumu par *TNAC* 2023. gadam[36] Komisija publicēja 2024. gada 1. jūnijā. Tas atspoguļo izmaiņas rezerves pastiprināšanai paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %" ietvaros, pārskatot ETS direktīvu un TSR lēmumu.

2023. gadā *TNAC* bija 1,11 miljardi kvotu, kas ir mazāk nekā 2022. gadā, bet joprojām pārsniedza TSR iedarbināšanai noteikto robežvērtību. Tā rezultātā no 2024. gada septembra līdz 2025. gada augustam no izsolāmā apjoma izņems 267 miljonus kvotu (24 % no *TNAC*). No 2023. gada TSR iekļautās kvotas, kas pārsniedz noteiktu robežvērtību, atzīst par nederīgām. No 2024. gada piemērojamā robežvērtība ir 400 miljoni kvotu. 2024. gada 1. janvārī TSR par nederīgām atzina 382 miljonus kvotu, rezervē atstājot 400 miljonus kvotu. Kopš 2023. gada TSR kopumā par nederīgām atzīti 2,9 miljardi kvotu.

4. attēlā parādītas kvotu pārpalikuma tendences ES oglekļa tirgū kopš 2013. gada. Informācija par valstu ieguldījumu TSR ir sniegta pievienotā dienestu darba dokumenta II iedaļas B tabulā.

4. attēls. Kvotu pārpalikums ES ETS (2013.–2023. gads)

6.2. Brīvprātīga anulēšana

ETS direktīvas 12. panta 4. punkts attiecas uz dalībvalstīm, kas anulē kvotas gadījumā, ja papildu valsts pasākumu dēļ to teritorijā tiek slēgtas elektroenerģijas ražošanas jaudas. Šādā gadījumā attiecīgajai dalībvalstij par plānoto anulēšanu jāinformē Komisija. Anulēšanu veic, samazinot kopējo kvotu daudzumu, kas jāizsola attiecīgajai dalībvalstij, un šis daudzums nedrīkst pārsniegt slēgtās(-o) iekārtas(-u) verificēto emisiju maksimālo summu piecu gadu periodā pirms slēgšanas. Šī kvotu anulēšanas procedūra ir noteikta Izsoļu regulas 25. pantā.

Vācija 2023. gada decembrī paziņoja par savu nodomu brīvprātīgi anulēt kvotas, kas saistītas ar divu elektrostaciju slēgšanu 2022. gadā, kas bija daļa no valsts rīcībpolitikas ogļu

[36] Komisijas paziņojums "2023. gadā apritē esošo kvotu kopskaita publicēšana tirgus stabilitātes rezerves vajadzībām saskaņā ar ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu, kas izveidota ar Direktīvu 2003/87/EK" (OV C, C/2024/3415, 3.6.2024.).

izmantošanas pakāpeniskas pārtraukšanas jomā. Paziņotais anulējamo kvotu skaits vēl nav noteikts. Komisija paziņojumu ir publicējusi savā tīmekļa vietnē[37].

Anulēšanu plānots veikt laikposmā no 2025. līdz 2030. gadam. Precīzu kvotu skaitu, kas jāanulē saistībā ar paziņojumu, var Komisijai paziņot reizi gadā. Pirmā paziņojuma iesniegšanas termiņš ir 2025. gada 31. maijs. Paziņojumā iekļauj kopējā anulējamo kvotu skaita aprēķināšanas metodiku, un tajā ņem vērā emisijas, ko rada elektroenerģijas ražošanas aizstāšana elektroenerģijas tirgū, kā arī tirgus stabilitātes rezerves darbību.

6.3. Tirgus pārraudzība

Uz ES oglekļa tirgu attiecas stingri tirgus pārraudzības noteikumi, kas valda ES finanšu tirgos. To veido primārais tirgus, kurā emisijas kvotas izsola tirgus dalībniekiem, un sekundārais tirgus, kurā tirgus dalībnieki cits citam tirgo emisijas kvotu tūlītējos un atvasinātos līgumus. Saskaņā ar Finanšu instrumentu tirgu direktīvu (FTID II) (Direktīva 2014/65/ES)[38] gan tūlītēji tirgojamas emisijas kvotas, gan emisijas kvotu atvasinātie instrumenti ir klasificēti kā finanšu instrumenti. Šī klasifikācija ir arī atspoguļota sekundārajos tiesību aktos, tajā skaitā Izsoļu regulā, kura nodrošina primārā tirgus (kvotu izsoļu) pārraudzību.

ES oglekļa tirgus uzraudzību kopīgi veic visu dalībvalstu finanšu iestādes[39] un koordinē Eiropas regulators – Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde (EVTI). EVTI uzrauga tirgus dalībnieku rīcību, izmantojot plašu loku ziņošanas un pārredzamības prasību. Turklāt Tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regula (Regula (ES) Nr. 596/2014)[40] nosaka, ka tirgus dalībniekiem ir pienākums nekavējoties ziņot par aizdomīgiem rīkojumiem un darījumiem. Savukārt valstu iestādes ir pilnvarotas reaģēt uz konstatētiem tirgus ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem, veicot korektīvus pasākumus vai uzliekot sodus.

ETS direktīvas 2023. gada pārskatīšanā tika panākta vienošanās par vairākiem grozījumiem, lai vēl vairāk uzlabotu ES oglekļa tirgus pārredzamību. EVTI tika prasīts veikt periodisku tirgus darbības novērtējumu. EVTI 2023. gada 31. augustā publicēja "Ziņojumu par tendencēm, riskiem un neaizsargātību 2023. gadā", kurā tika secināts, ka ES oglekļa tirgus 2023. gadā joprojām ir bijis stabils un ir turpinājis darboties saskaņā ar tirgus pamatprincipiem.

EVTI 2024. gada 7. oktobrī publicēja atjauninātu ziņojumu par ES oglekļa tirgus uzraudzību[41]. Ziņojumā ir iekļauta jaunākā oglekļa tirgus analīze, kuras pamatā ir 2023. gada dati. Ziņojumā

[37] Vācijas paziņojums par brīvprātīgu kvotu anulēšanu elektrostacijām, kas slēgtas 2022. gadā, Klimata politikas ĢD, 2.5.2024.

[38] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/65/ES (2014. gada 15. maijs) par finanšu instrumentu tirgiem (OV L 173, 12.6.2014.). Sk. konsolidēto tekstu.

[39] To valstu kompetento iestāžu sarakstu, kas atbildīgas saskaņā ar Tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regulu, sk. EVTI tīmekļvietnē.

[40] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 596/2014 (2014. gada 16. aprīlis) par tirgus ļaunprātīgu izmantošanu (OV L 173, 12.6.2014.). Sk. konsolidēto tekstu.

[41] EVTI Tirgus ziņojums par ES oglekļa tirgiem 2024. gadā (ESMA50-43599798-10379, 7.10.2024.).

nav atklātas nekādas būtiskas problēmas saistībā ar tirgus darbību. Tajā norādīts, ka enerģētikas nozares dekarbonizācija un rūpnieciskā darbība ir svarīgi tirgus pamatelementi tirgus attīstībai.

EVTI arī norādīja uz izsoļu relatīvo koncentrāciju, kas saistīta ar to, ka operatori dod priekšroku kvotu ieguvei, izmantojot finanšu starpniekus. EVTI paskaidroja, ka tirdzniecība sekundārajos tirgos galvenokārt notiek, izmantojot atvasinātos instrumentus, pēc ikgadējā ES ETS atbilstības cikla, kurā nefinanšu sektora uzņēmumiem ir garā pozīcija (atbilstības nolūkā), savukārt bankām un ieguldījumu brokeru sabiedrībām ir īsā pozīcija. Ziņojumā uzsvērts, ka lielākā daļa EVTI 2022. gada ziņojuma ieteikumu, kuru mērķis bija uzlabot oglekļa tirgus pārredzamību, ir īstenoti.

EVTI arī uzsvēra, ka ir svarīgi, lai juridiskās personas identifikatori (*LEI*) būtu pieejami subjektiem Savienības reģistrā, un aicina valstu administratorus pielikt papildu pūles, lai nodrošinātu *LEI* reģistrācijas prasības savlaicīgu īstenošanu. Tas ir īpaši svarīgi 2024. gadā, jo ES ETS paplašināšanas dēļ palielināsies kontu turētāju skaits. EVTI uzskata, ka tāpēc ir pamatoti veikt turpmāku oglekļa tirgus analīzi un uzraudzību.

Lai gan *LEI* nav obligāti vajadzīgs, lai atvērtu kontu Savienības reģistrā, subjektiem, kuriem ir *LEI*, šī informācija ir jāpaziņo Savienības reģistrā, atverot kontu. Turklāt Reģistra regulas (Regula (ES) 2019/1122)[42] 2023. gada grozījumi paredz, ka valstu administratori līdz 2024. gada beigām pārskata kontus, kuros nav informācijas par *LEI* vai tirdzniecības vietas vai centrālā darījumu partnera statusu, kas minēts regulas III pielikuma III-I tabulā.

2024. gada 28. martā stājās spēkā pārskatītā FITD II[43], Finanšu instrumentu tirgu regula (FITR) (Regula (ES) 2024/791)[44], kas vēl vairāk stiprina noteikumus par finanšu tirgiem, pārredzamību un pārraudzību. Ar FITR 57. pantu pozīciju pārvaldības kontroli attiecina arī uz tirdzniecības vietām, kas tirgo emisijas kvotu atvasinātos instrumentus. Ar FITR 58. pantu groza tirdzniecības vietu un ieguldījumu sabiedrību pozīciju ziņošanas tvērumu, izslēdzot emisijas kvotas, un ievieš jaunu pienākumu divreiz nedēļā iesniegt ziņojumus par pozīcijām[45], kas uzlabo emisijas kvotu un to atvasināto instrumentu tirdzniecības pārredzamību.

Jaunie noteikumi arī paredz, ka Komisijai līdz 2025. gada 31. jūlijam ir jāveic visaptverošs novērtējums par vispārējā noteikumu regulējuma piemērotību preču atvasināto instrumentu tirgiem, kas ietver emisijas kvotas un saistītos atvasinātos instrumentus. Šajā novērtējumā tiks apsvērts, vai pozīciju limitu režīmi un pozīciju pārvaldības kontroles pasākumi palīdz novērst tirgus ļaunprātīgu izmantošanu un veicina sakārtotus cenu noteikšanas un norēķinu

[42] Komisijas Deleģētā regula (ES) 2019/1122 (2019. gada 12. marts), ar ko attiecībā uz Savienības reģistra darbību papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK (OV L 177, 2.7.2019.). Sk. konsolidēto tekstu.

[43] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/790 (2024. gada 28. februāris), ar ko groza Direktīvu 2014/65/ES par finanšu instrumentu tirgiem (OV L, 2024/790, 8.3.2024.). Sk. konsolidēto tekstu.

[44] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/791 (2024. gada 28. februāris), ar ko Regulu (ES) Nr. 600/2014 groza attiecībā uz datu pārredzamības uzlabošanu, šķēršļu novēršanu konsolidētu datu lenšu izveidei, tirdzniecības pienākumu optimizēšanu un aizliegšanu saņemt maksājumus par rīkojumu plūsmu (OV L, 2024/791, 8.3.2024.). Sk. konsolidēto tekstu.

[45] Pienākums publicēt divus ziņojumus attiecas tikai uz tirdzniecības vietām, kas piedāvā gan nākotnes līgumus, gan iespējas līgumus. Tirdzniecības vietas, kas piedāvā tikai nākotnes līgumus, turpinās publicēt tikai vienu ziņojumu.

nosacījumus. Komisija arī novērtēs kritērijus, atbilstoši kuriem nosaka, kad darbība grupas līmenī uzskatāma par pamatdarbības papilddarbību, ņemot vērā likviditāti un preču atvasināto instrumentu tirgu pienācīgu darbību, tostarp emisijas kvotu un to atvasināto instrumentu tirdzniecību. Turklāt Komisijai būtu jānovērtē, cik lielā mērā darījumu datus preču atvasināto instrumentu vai emisijas kvotu atvasināto instrumentu tirgos varētu vākt vienā datu vākšanas struktūrā un saskaņot FITR un Regulā par ārpusbiržas atvasinātajiem instrumentiem, centrālajiem darījumu partneriem un darījumu reģistriem (Regula (ES) 648/2012)[46], kā arī jānosaka, kuri darījumu dati būtu būtiski sabiedrībai un kā šos darījumu datus vislabāk izplatīt.

Pēc jaunajiem noteikumiem EVTI 2024. gada 24. maijā publicēja apspriešanas dokumentu[47] par preču atvasinātajiem instrumentiem, kas aptver visas galvenās izmaiņas tehniskajos standartos, kuri saistīti ar FITD II izskatīšanu attiecībā uz preču atvasinātajiem instrumentiem. Tajā ir pausts ieinteresēto personu viedoklis par ierosinātajiem grozījumiem. Pamatojoties uz šajā sabiedriskajā apspriešanā saņemtajām atsauksmēm, paredzams, ka EVTI ziņojumu pabeigs līdz 2024. gada beigām, un, pamatojoties uz to, tā var ierosināt 2. līmeņa grozījumus.

7. Emisiju tendences

2023. gadā kopējais emisiju apjoms ES ETS bija 1149,1 miljons tonnu (Mt) CO_2 ekvivalenta (samazinājums salīdzinājumā ar 1361,9 Mt CO_2 ekvivalenta 2022. gadā). Elektroenerģijas un rūpniecības iekārtu emisiju apjoms sasniedza 1095,9 Mt CO_2 ekvivalenta, kas ir par 16,5 % mazāk nekā 2022. gadā. Tas ir līdz šim lielākais šo emisiju apjoma samazinājums.

Līdz ar to ETS emisijas no iekārtām tagad ir par aptuveni 47,6 % mazākas nekā 2005. gadā, un to izmaiņas liecina, ka notiek atbilstoša virzība uz 2030. gada mērķrādītāju, proti, –62 %. Novērotā tendence apstiprina ES ETS kā viena no galvenajiem rīcībpolitikas stimuliem efektivitāti un lietderību Eiropas ekonomikas dekarbonizācijā.

Lielākais ES ETS emisiju rekordlielā samazinājuma virzītājspēks ir bijusi enerģētikas nozare, kurā elektroenerģijas un siltuma ražošanas radīto emisiju apjoms ir samazinājies par 24 % salīdzinājumā ar 2022. gadu. Šis samazinājums galvenokārt ir saistīts ar atjaunīgās elektroenerģijas (galvenokārt vēja un saules) ražošanas apjoma un gāzes, kas elektroenerģijas ražošanā aizstāj ogles, izmantošanas ievērojamu pieaugumu, ko veicināja stabilas vidējās oglekļa cenas 2023. gadā, kas pārsniedza 80 EUR par vienu tonnu CO_2.

2023. gadā atjaunīgie energoresursi bija galvenais elektroenerģijas avots ES, nodrošinot 44,7 % no visas saražotās elektroenerģijas[48]. Vienlaikus no fosilā kurināmā saražotās elektroenerģijas apjoms samazinājās par 19,7 % salīdzinājumā ar 2022. gadu, veidojot 32,5 % no kopējās saražotās elektroenerģijas.

Tā kā 2023. gadā tika uzstādītas jaunas saules enerģijas jaudas 56 GW apmērā, ES ir sasniegusi vēl vienu rekordu salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad tika uzstādīti papildu 40 GW. Sauszemes

[46] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 648/2012 (2012. gada 4. jūlijs) par ārpusbiržas atvasinātajiem instrumentiem, centrālajiem darījumu partneriem un darījumu reģistriem (OV L 201, 27.7.2012.). Sk. konsolidēto tekstu.

[47] Apspriešanās dokuments par grozījumiem dažos tehniskajos standartos attiecībā uz preču atvasinātajiem instrumentiem, EVTI, 24.5.2024.

[48] Atjaunīgie energoresursi ieņem vadošo lomu elektroenerģijas ražošanā 2023. gadā, *Eurostat* ĢD, 27.6.2024.

un atkrastes vēja enerģijas kopējā kumulatīvā uzstādītā jauda ES bija 221 GW (201 GW – sauszemē, 19 GW – atkrastē), no tiem 16 GW uzstādīti 2023. gadā. Vēja enerģijas izmantošana pārsniedza dabasgāzes izmantošanu, un pēc kodolenerģijas tā kļuva par otro ES visplašāk izmantoto elektroenerģijas ražošanas tehnoloģiju[49].

Emisiju samazinājumu enerģētikas nozarē veicināja (lai gan mazākā mērā) arī ūdens aizvien plašākā izmantošana, pateicoties labvēlīgākiem klimatiskajiem apstākļiem, un kodolenerģija, kā arī elektroenerģijas ražošanas kopējā apjoma samazinājums par 2 %[50]. Agrīnas norādes liecina, ka 2024. gada pirmajā pusē aptuveni 50 % elektroenerģijas tika saražoti no atjaunīgajiem energoresursiem, saražotās vēja un saules enerģijas apjomam pārsniedzot no visiem fosilajiem kurināmajiem saražoto kopējo apjomu[51].

Energoietilpīgās rūpniecības nozarēs tika novērots emisiju samazinājums par 7,5 % salīdzinājumā ar 2022. gadu, jo samazinājās izlaide un palielinājās efektivitāte. Informācija par ES ETS darbības jomā ietilpstošo iekārtu izlaides līmeņiem publicēšanas laikā vēl nav pieejama. *Eurostat* rūpnieciskās ražošanas statistikas dati liecina, ka kopējais rūpnieciskās ražošanas apjoms 2023. gadā nedaudz samazinājās, bet joprojām ir augstāks nekā 2019. un 2021. gadā (t. i., tieši pirms Covid-19 pandēmijas un Krievijas iebrukuma Ukrainā).

4. tabulā parādīta ETS emisiju no elektroenerģijas un rūpniecības iekārtām tendence kopš 2019. gada. Aviācijas emisijas ir aplūkotas 9. nodaļā.

[49] COM(2024) 404 final, ziņojums par enerģētikas savienības stāvokli (saskaņā ar Regulu (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību), 11.9.2024.

[50] Attiecas uz neto elektroenerģijas ražošanu ES27 un Norvēģijā, kā norādījis *Eurostat*.

[51] *E.Graham* un *N.Fulghum* (2024), *Wind and solar overtake EU fossil fuels in the first half of 2024*, 30.7.2024, *EMBER*.

4. tabula. ES ETS iekārtu verificēto emisiju daudzums (2019.–2023. g.) (miljonos tonnu CO_2 ekvivalenta). Dati izgūti no ES reģistra 2024. gada 30. jūnijā.

Gads	2019	2020	2021	2022	2023
Verificētās emisijas – iekārtas	1530	1356 (1253, izņ. AK)	1337	1313	1096
Izmaiņas pa gadiem	–9,1 %	–11,4 %	–1,4 % (6,6 %, izņ. AK)	–1,8 %	–16,5 %
Verificētās emisijas – elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošana	822	696 (653, izņ. AK)	708	725	552
Izmaiņas pa gadiem	–14,7 %	–15,3 %	1,6 % (8,5 %, izņ. AK)	2,4 %	–23,9 %
Verificētās emisijas – rūpnieciskā ražošana	708	660 (601, izņ. AK)	629	589	544
Izmaiņas pa gadiem	–1,6 %	–6,9 %	–4,7 % (4,7 %, izņ. AK)	–6,4 %	–7,5 %

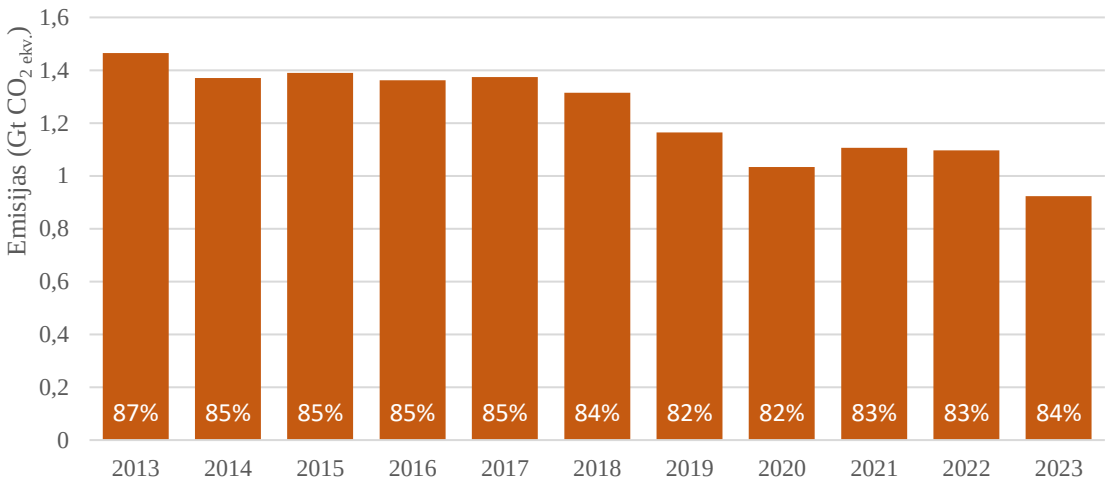
5 un 6. attēls parāda tendences attiecībā uz emisijām, ko rada fosilā kurināmā sadedzināšanas iekārtas, kuras ir ES ETS darbības jomā, attiecīgi norādot šo informāciju kā daļu no iekārtu kopējām emisijām un atbilstoši kurināmā veidiem[52]. Ne visas ETS iekļautās emisijas rada fosilā kurināmā sadedzināšana, dažas emisijas rodas tieši rūpnieciskos procesos. 5. attēlā parādīts fosilo kurināmo sadedzināšanas radīto emisiju īpatsvars iekārtu kopējo emisiju apjomā. 6. attēlā parādīts sadedzināšanas rezultātā radušos emisiju sadalījums pa kurināmā veidiem.

Kopumā emisiju apjomam ir tendence samazināties, ko veicina enerģētikas nozares dekarbonizācija (sk. 7. nodaļu) – atjaunīgo energoresursu plašāka izmantošana, ogļu aizstāšana ar dabasgāzi un biomasas plašāka izmantošana[53]. Kā redzams 6. attēlā, 2022. gadā novērotā tendence, atbilstoši kurai palielinājās akmeņogļu izmantošana (saistībā ar dabasgāzes cenu pieaugumu Krievijas iebrukuma Ukrainā dēļ), 2023. gadā lielākoties ir mainījusies. Tikmēr laikposmā no 2022. gada augusta līdz 2024. gada maijam ES arī panāca pieprasījuma pēc dabasgāzes samazinājumu par 18 %[54].

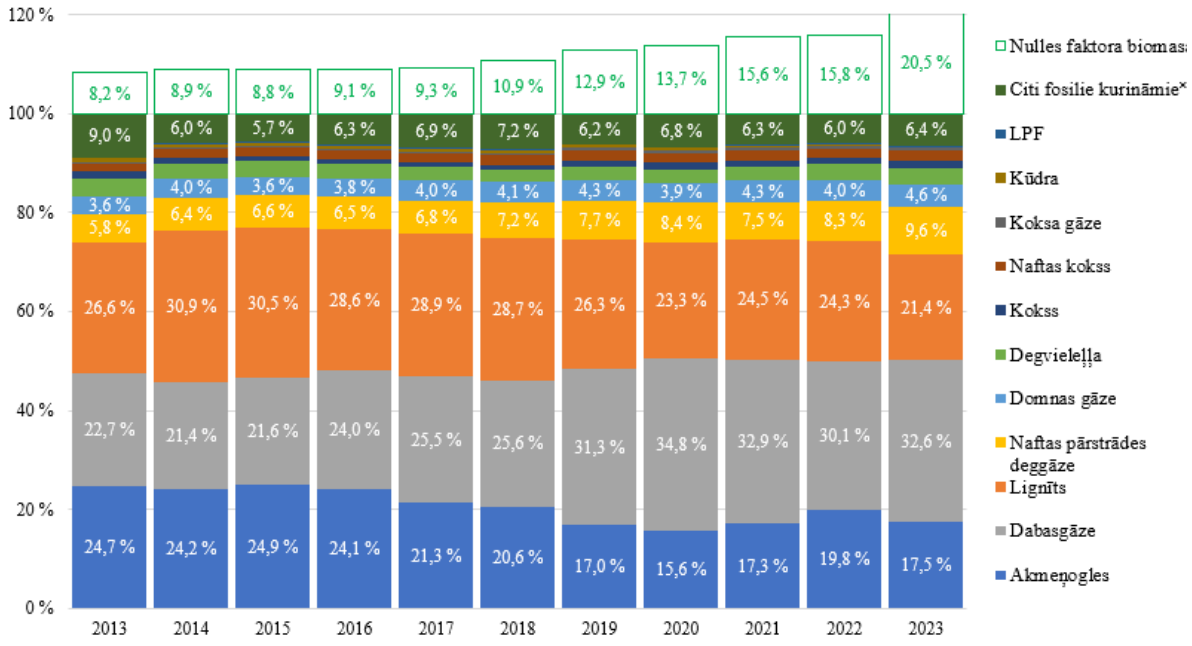
[52] Šīs analīzes pamatā ir dati par ES ETS īstenošanu, kurus valstis katru gadu ziņo saskaņā ar ETS direktīvas 21. pantu (termiņš ir 30. jūnijs). Līdz 2024. gada 25. oktobrim, kas ir šā ziņojuma pabeigšanas diena, Itālija joprojām nebija iesniegusi ziņojumu par 2023. gadu. Tā kā nav jaunāko datu par Itāliju, šajā nodaļā kā aizstājējvērtība ir izmantoti Itālijas par 2022. gadu paziņotie dati, lai būtu iespējams veikt salīdzinājumu starp gadiem. Attiecībā uz visām pārējām valstīm tiek izmantoti 2023. gada dati.

[53] Papildus ETS iekārtu emisijām 2023. gadā nulles faktora emisijas no biomasas veido 20,5 %.

[54] 2024. gada ziņojums par enerģētikas savienības stāvokli – sk. 49. zemsvītras piezīmi.

5. attēls. Tādu kopējo emisiju tendence, ko rada fosilā kurināmā sadedzināšana iekārtas, kuras ietilpst ES ETS darbības jomā (2013.–2023. gads). Apzīmējumos ir norādīts iekārtu kopējo emisiju procentuālais īpatsvars.

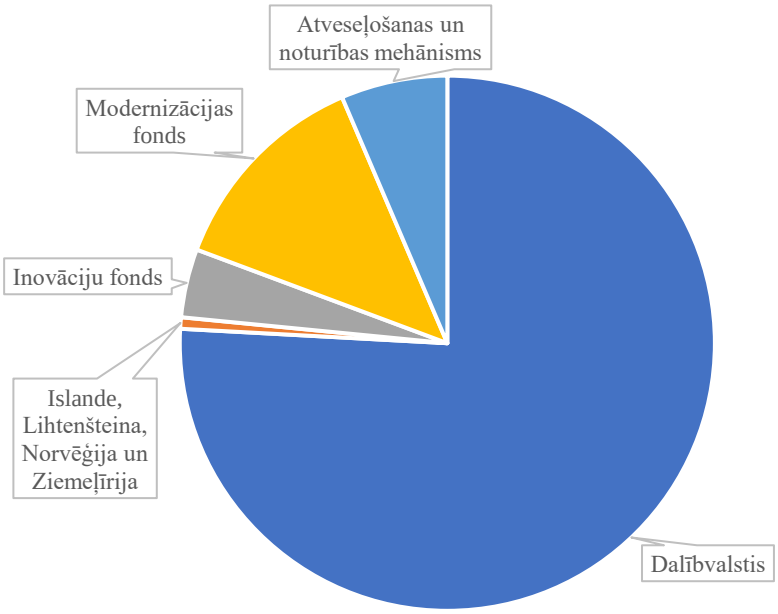

6. attēls. Tādu emisiju īpatsvara tendence, ko rada dažādu kurināmo sadedzināšana iekārtas, kuras ietilpst ES ETS darbības jomā (2013.–2023. gads). Apzīmējumos ir norādīts sadedzināšanas rezultātā iekārtu radīto kopējo emisiju procentuālais īpatsvars. Apzīmējumi nav redzami, ja emisiju apjoms no konkrēta kurināmā sadedzināšanas nekad nav pārsniedzis 3 % īpatsvaru. Citi fosilie kurināmie attiecas uz kurināmajiem, kas vēl nav uzskaitīti apzīmējumos. Emisijas no biomasas sadedzināšanas ES ETS ir nulles faktora emisijas, un tāpēc tās ir norādītas papildus iekārtu kopējām sadedzināšanas rezultātā radītajām emisijām.*

8. Ieņēmumi no ES ETS

Kvotu pārdošana ES ETS izsolēs dod dalībvalstīm ievērojamus ieņēmumus, ar ko atbalstīt klimatrīcību un enerģētikas pārkārtošanu. 2023. gadā kopējie izsolēs gūtie ieņēmumi bija 43,6 miljardi EUR. No šīs summas 33 miljardi EUR tika piešķirti tieši dalībvalstīm un

0,3 miljardi EUR – Islandei, Lihtenšteinai, Norvēģijai un Ziemeļīrijai. 7,4 miljardi EUR tika piešķirti ETS Inovāciju fondam un ETS Modernizācijas fondam, bet atlikušie 2,8 miljardi EUR – ANM, ko dalībvalstis izmanto, lai veicinātu pāreju uz tīru enerģiju un palielinātu enerģētisko drošību, īstenojot reformas un veicot investīcijas, kas iekļautas to noturības un atveseļošanas plānos. 7. attēlā parādīts 2023. gada izsolēs gūto ieņēmumu sadalījums. Detalizēti dati par katras valsts un fonda ieņēmumiem ir iekļauti pievienotā dienestu darba dokumenta III iedaļā.

7. attēls. ETS 2023. gada izsolēs gūto ieņēmumu sadale starp valstu budžetiem, Inovāciju fondu, Modernizācijas fondu un Atveseļošanas un noturības mehānismu

Līdz ar ETS direktīvas pārskatīšanu 2023. gadā ir mainījušies noteikumi par izsolēs gūto ieņēmumu izmantošanu. Saskaņā ar ETS direktīvas 10. panta 3. punktu kopš 2023. gada jūnija dalībvalstīm ir pienākums izmantot 100 % no iekasētajiem ieņēmumiem (vai līdzvērtīgu finansiālo vērtību) klimatrīcības un enerģētikas pārkārtošanas atbalstam, izņemot ieņēmumus, ko dalībvalstis tērē, lai atbalstītu energoietilpīgas nozares netiešo oglekļa izmaksu segšanai (sk. 8.1. nodaļu). Konkrētie mērķi ir uzskaitīti 10. panta 3. punktā, un tie ietver rūpniecības dekarbonizāciju, enerģētikas pārkārtošanu, tīrās tehnoloģijas, pielāgošanos klimata pārmaiņām, transporta nozares dekarbonizāciju un taisnīgas pārkārtošanās pasākumus. Komisija stingri uzraudzīs šā jaunā pienākuma izpildi, lai nodrošinātu, ka visi ETS ieņēmumi tiek izlietoti šiem mērķiem.

Šis pienākums attiecas uz ieņēmumiem, kas gūti no papildu kvotu izsolēm saistībā ar jūras transporta iekļaušana ES ETS – dalībvalstis tiek mudinātas palielināt savu ieguldījumu jūras ekosistēmu, jo īpaši aizsargājamo jūras teritoriju, aizsardzībā, atjaunošanā un labākā pārvaldībā. Turklāt dalībvalstīm, kuras saņem lielākus papildu kvotu apjomus, jo tām ir liels

kuģošanas sabiedrību īpatsvars salīdzinājumā ar iedzīvotāju skaitu, attiecīgā daļa būtu jāizmanto ar jūrniecību saistītiem mērķiem.

Saskaņā ar Pārvaldības regulu (Regula (ES) 2018/1999)[55] dalībvalstis katru gadu ziņo Komisijai par to, kā tās izmanto savus ETS ieņēmumus. Šo ziņojumu pamatā ir veidnes, un tie ir publiski pieejami[56]. Šīs veidnes tika atjauninātas 2024. gada maijā, lai atspoguļotu jauno pienākumu un vāktu vairāk informācijas par ieņēmumu izlietojumu[57]. Ziņojumiem jābūt pietiekami detalizētiem, lai novērtētu atbilstību izdevumu mērķrādītājam. Pretējā gadījumā Komisija var uzdot dalībvalstij atkārtoti iesniegt informāciju un novērst visas nepilnības.

Lai gan visi attiecīgie ETS ieņēmumi ir jāizmanto ar klimatu un enerģētiku saistītām investīcijām, šie budžeta līdzekļi nav pilnībā jāizlieto tajā pašā gadā, kad ieņēmumi tiek gūti. No 2023. gada ieņēmumiem, kas izmantojami 10. panta 3. punkta mērķiem, 72 % tika izmaksāti jau 2023. gadā, un vēl 3 % tika piešķirti konkrētām darbībām. Turpmākajos ziņojumos tiks aprakstīts, kā dalībvalstis ir izmantojušas atlikušo daļu.

No 33 miljardiem EUR ETS ieņēmumu, ko dalībvalstis iekasēja 2023. gadā, uz 30,9 miljardiem EUR attiecas pienākums, kurš noteikts 10. panta 3. punktā[58]. Tika ziņots, ka 2,1 miljards EUR no 2023. gada ieņēmumiem ir paredzēts, lai finansētu energoietilpīgas nozares netiešo oglekļa izmaksu segšanai. Dalībvalstis ziņoja[59], ka no 30,9 miljardiem EUR tās jau ir izmaksājušas 22,2 miljardus EUR un piešķīrušas vēl 0,8 miljardus EUR 10. panta 3. punkta mērķu īstenošanai. Tāpēc vēl ir jāpiešķir, jāizmaksā un jāziņo par aptuveni 7,9 miljardiem EUR.

5. tabulā norādīts dalībvalstu 2023. gadā iekasēto 33 miljardu EUR ETS ieņēmumu sadalījums. Dalībvalstis ziņoja arī par 1,0 miljardu EUR lieliem ieņēmumiem, kas gūti iepriekšējos gados un kas piešķirti (0,6 miljardi EUR izmaksāti un par 0,4 EUR uzņemtas saistības) 2023. gadā 10. panta 3. punkta mērķiem.

[55] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1999 (2018. gada 11. decembris) par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību (OV L 328, 21.12.2018.).

[56] ETS izsolēs gūto ieņēmumu izmantošana – 2024. pārskata gads – *GovReg*, *Reportnet3*, Eiropas Vides aģentūra.

[57] Pieņemts:Jaunas veidnes dalībvalstu ziņojumiem par klimatu, Klimata politikas GD, 7.5.2024.

[58] Dalībvalstis tika mudinātas izmantot vismaz 50 % no ieņēmumiem, kas iekasēti līdz 2023. gada 4. jūnijam, lai atbalstītu investīcijas dekarbonizācijā un enerģētikas pārkārtošanā. Uz ieņēmumiem, kas iekasēti pēc 2023. gada 5. jūnija, attiecas pienākums izmantot 100 % (vai līdzvērtīgu finansiālu vērtību) dekarbonizācijas un enerģētikas pārkārtošanas atbalstam ETS nozarēs.

[59] Dažas valstis, kas līdzfinansē darbības no saviem ETS ieņēmumiem, ziņo par līdzfinansētās darbības pilnu vērtību, tāpēc to darbību summa ir lielāka nekā ieņēmumi. Šajā nodaļā norādītās vērtības tika attiecīgi koriģētas, piemēram, ja darbību summa divkārt pārsniedza gūtos ieņēmumus, tika pieņemts, ka no izsoles ieņēmumiem tika apmaksāta puse no katras darbības un netiešo oglekļa izmaksu kompensācijas.

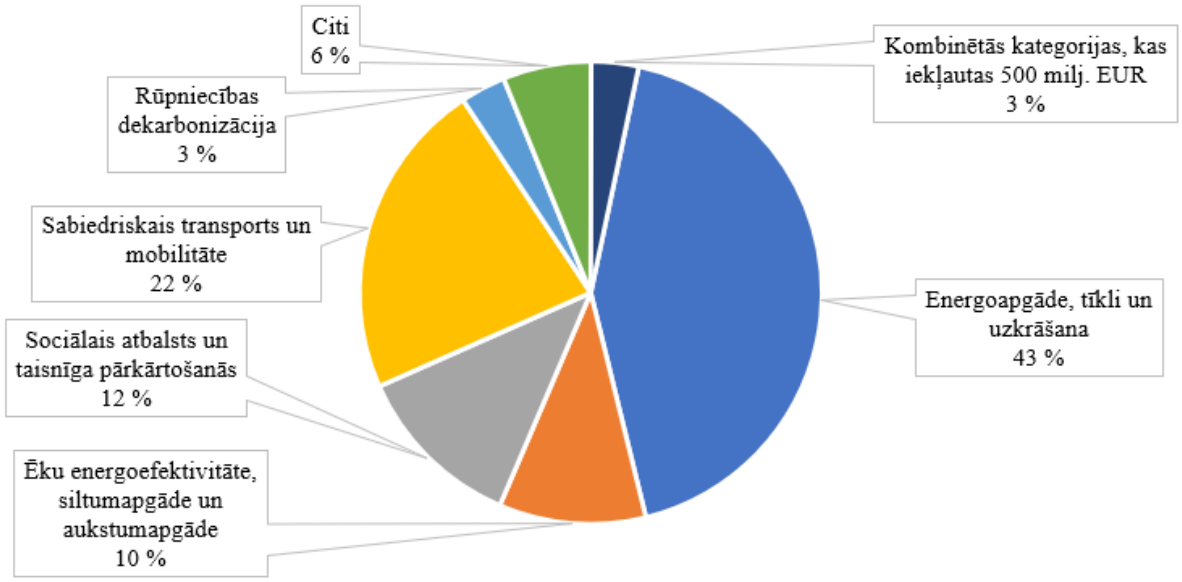
5. tabula. 33 miljardu EUR ETS ieņēmumu, ko dalībvalstis iekasējušas 2023. gadā, sadalījums

	Ieņēmumi (mljrd. EUR)
Ieņēmumi, par kuriem ziņots, ka tie izmantoti, lai finansētu atbalstu oglekļa izmaksu segšanai	2,1
Ieņēmumi, uz kuriem attiecas 10. panta 3. punktā noteiktais pienākums un kuri izmaksāti 2023. gadā	22,2
Ieņēmumi, ko dalībvalstis iekasējušas 2023. gadā, ievērojot 10. panta 3. punktā noteikto pienākumu, un kuriem uzņemtas saistības	0,8
Dalībvalstu 2023. gadā iekasētie ieņēmumi, kas vēl jāpiešķir, jāizmaksā un jāpaziņo	7,9

Kā parādīts 8. attēlā, no 22,2 miljardiem EUR ieņēmumu, kuri paziņoti kā izmaksāti 2023. gadā 10. panta 3. punkta mērķiem, 9,7 miljardi EUR tika izmantoti projektiem kategorijā "energoapgāde, tīkli un uzkrāšana", 2,3 miljardi EUR – "ēku energoefektivitāte, siltumapgāde un aukstumapgāde" un 5,1 miljards EUR – "sabiedriskais transports un mobilitāte". No 323 darbībām, par kurām ziņots šajās trīs kategorijās, kā piemēru var minēt fotoelementu sistēmas uzstādīšanu Rumānijā, dotācijas energoefektivitātes uzlabošanai mājsaimniecībās ar zemiem ienākumiem Francijā un metro tīklu paplašināšanu Lisabonā un Porto Portugālē.

Dalībvalstis arī ziņoja, ka tās ir piešķīrušas 0,7 miljardus EUR projektiem kategorijā "rūpniecības dekarbonizācija (mazoglekļa tehnoloģijas, *CCUS* un energoefektivitāte rūpniecības nozarē, izņemot enerģētikas nozari)", kas ietver finansiālu un tehnisku atbalstu uzņēmumiem Beļģijas Valonijas reģionā, tiem pārejot uz neto nulles emisiju ekonomiku. Dalībvalstis arī ziņoja par to, ka ir piešķīrušas 2,7 miljardus EUR kategorijai "sociālais atbalsts un taisnīga pārkārtošanās", arī Grieķijas Enerģētikas pārkārtošanas fondam (kas cita starpā aptver enerģijas subsīdijas mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, atbalstu uzņēmējdarbībai pārkārtošanās apgabalos, pārkvalifikācijas programmas un zaļās infrastruktūras projektus).

Dalībvalstis ir paziņojušas 2023. gada izmaksas 1,4 miljardu EUR apmērā kategorijā "citi", kas ietver darbības, kuras neatbilst nevienai citai kategorijai vai atbilst vairākām kategorijām. Kā piemēru var minēt Zviedrijas fondu *Climate Leap*, no kura atbalsta dažādus emisiju apjoma samazināšanas, biogāzes, bioloģiskās daudzveidības un pētniecības projektus.

8. attēls. 2023. gada ETS izsolēs gūto ieņēmumu – 22,2 miljardu EUR –, kuri paziņoti kā izmaksāti, sadalījums pa kategorijām. Kombinētās kategorijas, kuru vērtība ir mazāka par 500 miljoniem EUR, ietver šādas kategorijas (milj. EUR): autotransports (309), adaptācija (155), starptautiskie mērķi un starptautiskais klimatfinansējums (110), ZIZIMM, lauksaimniecība un zemesatkarīgie piesaistījumi (59), administratīvie izdevumi (54), atkritumu apsaimniekošana (29), jūras transports (17), aviācija (13) un pastāvīgi piesaistījumi (3).

ES ETS izsolēs gūtie ieņēmumi ir devuši būtisku ieguldījumu šajos un daudzos citos projektos dalībvalstīs, kas ietekmējuši esošo situāciju. Šie projekti ir ne tikai palīdzējuši samazināt emisijas, bet arī nodrošinājuši, ka zaļā pārkārtošanās ir taisnīga. Gadījumu analīze par 13 projektiem, ko finansēja vai līdzfinansēja no izsolēs gūtajiem ieņēmumiem, liecina par ieņēmumu pozitīvo ietekmi uz klimatisko pārkārtošanos Eiropas Savienībā[60]. Svarīgi, lai dalībvalstis censtos nodrošināt no ETS ieņēmumiem finansēto darbību vai projektu finansējuma avota pamanāmību, lai parādītu ES ETS ieguldījumu pakāpeniskā dekarbonizācijā un taisnīgas pārkārtošanās procesā. Tas nav ticis nodrošināts attiecībā uz lielāko daļu darbību, kuras paziņotas 2023. gadā, un Komisija vēlas veikt turpmākus pasākumus.

Pārskats par to, kā katra dalībvalsts ir izmantojusi savus ETS ieņēmumus, ir iekļauts dienestu darba dokumentā, kas pievienots 2024. gada klimatrīcības progresa ziņojumam[61].

8.1. Atbalsts netiešo izmaksu segšanai

Dalībvalstis saskaņā ar ES ETS dažām energoietilpīgām nozarēm var piešķirt valsts atbalstu, lai kompensētu netiešo emisiju radītās oglekļa izmaksas, it īpaši elektroenerģijas cenu pieaugumu, kuru rada tas, ka energouzņēmumi kvotu iegādes izmaksas iekļauj cenā, ko maksā darījumu patērētāji. Komisija pieņēma pamatnostādnes par valsts atbalstu saistībā ar ES ETS,

[60] Klimats un enerģētika ES, ETS izsolēs gūto ieņēmumu izmantošana, Paraugprakse, Eiropas Vides aģentūra, 11.10.2024.

[61] COM(2024) 498, 2024. gada klimatrīcības progresa ziņojums un tam pievienotais dienestu darba dokuments (vēl jāpublicē).

lai saskaņotu šādu atbalsta īstenošanu starp dalībvalstīm un mazinātu konkurences izkropļojumus vienotajā tirgū[62].

2023. gadā 15 dalībvalstis sedza netiešās izmaksas, kas radušās 2022. gadā, pēc tam, kad bija paziņojušas Komisijai savas shēmas valsts atbalsta novērtēšanai un saņēmušas apstiprinājumu par to saderību ar vienoto tirgu. Austrija, Grieķija un Slovēnija ieviesa jaunas shēmas, bet Nīderlande apturēja savas shēmas izmantošanu[63]. Saskaņā ar dalībvalstu ieviestajām shēmām atbalsta saņēmējiem daļa no saņemtā atbalsta tālāk jāinvestē projektos, kuri mazina to tiešo vai netiešo oglekļa pēdu un līdz ar to arī pakļautību oglekļa emisiju pārvirzes riskam.

Trīs mēnešu laikā pēc katra gada beigām dalībvalstīm, kuras ir ieviesušas netiešo izmaksu kompensācijas shēmu, ir jāpublicē dati par samaksāto kompensāciju kopsummu, norādot arī katrai nozarei un apakšnozarei izmaksātās summas. 6. tabulā apkopoti dalībvalstu publicētie dati par 2023. gadā izmaksāto valsts atbalstu saistībā ar netiešajām izmaksām, kas radušās 2022. gadā. Šīs summas ir arī salīdzinātas ar 2022. gada izsoļu ieņēmumiem.

Šīs 15 dalībvalstis 2023. gadā izmaksāja netiešo izmaksu kompensācijas par kopējo summu aptuveni 3,95 miljardi EUR. Tas ir vairāk nekā 2022. gadā izmaksātie 2,16 miljardi EUR, proti, netiešo izmaksu kompensāciju summa ir par aptuveni 80 % lielāka. Atbalstu saņēmušo iekārtu skaits ir nedaudz palielinājās (par 56), jo vairāk dalībvalstu īstenoja netiešo izmaksu shēmas.

Atbalsts netiešo oglekļa izmaksu segšanai attiecīgajā gadā ir balstīts uz kvotu nākotnes darījumu cenu iepriekšējā gadā. Tāpēc 2023. gadā izmaksātais atbalsts par izmaksām, kas radušās 2022. gadā, ir balstīts uz vidējo nākotnes darījumu cenu 2021. gadā. Šī cena bija 54,1 EUR, kas ir vairāk nekā divas reizes vairāk nekā 25,09 EUR, kas izmantoti netiešajām izmaksām, kuras radušās 2021. gadā. Kopš tā laika šī nākotnes darījumu cena ir palielinājusies līdz vairāk nekā 80 EUR 2022. un 2023. gadā, kas nozīmē, ka atbalsts netiešajām izmaksām, kuras radušās 2023. un 2024. gadā, būs balstīts uz augstāku oglekļa cenu. Netiešo izmaksu kompensācijas shēmu budžetu parasti aprēķina, nosakot maksimālo budžetu visam piemērošanas periodam (vairumā dalībvalstu tas ir 2021.–2030. gads).

Netiešo izmaksu kompensāciju summa palielinājās arī relatīvā izteiksmē. Kopējie maksājumi par netiešajām izmaksām, kas radušās 2022. gadā, atbilda 16 % no 2022. gada izsoļu ieņēmumiem, ko iekasēja 15 dalībvalstis, salīdzinājumā ar maksājumiem, kuru summa 2021. gadā sasniedza 10 % no ieņēmumiem, kurus iekasēja 13 dalībvalstis, kas piešķīra atbalstu par to pašu gadu. Lielā mērā to noteica izsolīto kvotu absolūtā apjoma samazinājums 2022. gadā, kā arī iepriekš minētais nākotnes darījumu cenas pieaugums.

[62] Pamatnostādnes par atsevišķiem valsts atbalsta pasākumiem saistībā ar siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu pēc 2021. gada (OV C 317, 25.9.2020.).

[63] Turklāt Portugāle 2022. gada beigās pieņēma netiešo izmaksu shēmu.

6. tabula. Atbalsta summas, kas 2023. gadā izmaksātas no ETS izsoļu ieņēmumiem par netiešajām izmaksām, kas radušās 2022. gadā

Dalībvalsts	Par netiešajām izmaksām, kas radušās 2022. gadā, izmaksātā summa (milj. EUR)	Saņēmēju skaits (iekārtas)	Izsoļu ieņēmumi 2022. gadā[64] (milj. EUR)	Netiešo izmaksu atbalsta relatīvais apmērs salīdzinājumā ar izsolēs gūtajiem ieņēmumiem
Austrija	184,8	76	375,4	49,2 %
Beļģija	186,2	59	649,2	28,7 %
Čehija	50,3	21	670,6	7,5 %
Somija	117,7	49	504,7	23,3 %
Francija	604,2	280	1834,7	32,9 %
Vācija	1643,7	668	6772,4	24,3 %
Grieķija[65]	171,5	53	1314,0	13,1 %
Itālija	150,6	251	3166,1	4,8 %
Luksemburga	25,0	4	4,8	517,0 %
Polija	372,7	95	4966,4	7,5 %
Portugāle[66]	25,0	22	661,6	3,8 %
Rumānija	145,0	30	482,4	30,1 %
Slovākija	20,9	9	342,4	6,1 %
Slovēnija	26,0	17	170,5	15,3 %
Spānija	228,8	185	3186,8	7,2 %

Dalībvalstīm, kuras netiešo izmaksu kompensēšanai gadā iztērē vairāk nekā 25 % izsolēs gūto ieņēmumu, ir jāpublicē ziņojums, kurā paskaidrots, kāpēc tās ir pārsniegušas šo robežvērtību. Lielākajā daļā dalībvalstu šādi tēriņi 2023. gadā bija krietni zem minētās robežvērtības. Tomēr netiešo izmaksu kompensēšanai vairāk nekā 25 % izsolēs gūto ieņēmumu iztērēja piecas

[64] Izņemot ieņēmumus no aviācijas kvotu izsolīšanas.

[65] Grieķijas gadījumā papildus tabulā norādītajam atbalstam 2023. gadā tika veikti maksājumi 86,1 miljona EUR apmērā par netiešajām izmaksām, kas radušās 2021. gadā.

[66] Portugāles gadījumā papildus tabulā norādītajam atbalstam 2022. gadā 26 iekārtām tika izmaksāts atbalsts 24,6 miljonu EUR apmērā par netiešajām izmaksām, kas radušās 2022. gadā.

dalībvalstis, proti, Austrija, Beļģija, Francija, Luksemburga un Rumānija. Šo dalībvalstu norādītie pamatojumi ir apkopoti turpmāk.

Austrija ziņoja, ka 2022. gadā tika pieņemta pagaidu shēma, atļaujot kompensācijai pārsniegt 25 % augsto elektroenerģijas cenu un Krievijas iebrukuma Ukrainā dēļ. Beļģijā un Francijā lielais no izsoļu ieņēmumu izmaksāto kompensāciju īpatsvars bija saistāms ar mazoglekļa elektroenerģijas ražošanas lielo īpatsvaru šajās valstīs, kā rezultātā ieņēmumi no izsolēm bija salīdzinoši zemi salīdzinājumā ar elektroietilpīgo nozaru īpatsvaru šajās valstīs. Rumānija ziņoja, ka 25 % robežvērtības pārsniegums ir daļēji skaidrojams ar maksājumu aprēķināšanai izmantotās oglekļa cenas pieaugumu.

Luksemburgas izmaksātās kompensācijas bija ievērojami lielākas par kopējiem izsolēs gūtajiem ieņēmumiem. Lai gan valsts maksājumi 2023. gadā palielinājās, ieņēmumu daļas pieaugums bija saistāms arī ar kritumu valsts izsoļu apjomā, jo tā ETS kvotas izmantoja, lai kompensētu emisijas Kopīgo centienu regulas aptvertajās nozarēs. Šo praksi sauc par "Kopīgo centienu regulas elastību"[67]. Kopumā Luksemburga 2022. gadā saņēma par 35 % mazāk ieņēmumu nekā 2021. gadā. Gan Luksemburga, gan Rumānija arī minēja, ka kvotu pārskaitīšana TSR veicināja izsolīto kvotu apjoma samazināšanos.

8.2. ES Inovāciju fonds

Inovāciju fonds, ko pilnībā finansē no ES ETS, ir viena no pasaulē lielākajām finansējuma programmām inovatīvu mazoglekļa un bezoglekļa risinājumu un tehnoloģiju ieviešanai enerģētikas nozarē, rūpniecībā un neto nulles emisiju mobilitātē. Fonds piešķir dotācijas projektiem, kuru mērķis ir ieviest inovatīvas mazoglekļa tehnoloģijas komerciālā mērogā un laist tirgū rūpnieciskus risinājumus, lai veicinātu Eiropas dekarbonizāciju un atbalstītu tās pārkārtošanos uz klimatneitralitāti. Ar aplēsto budžetu 40 miljardi EUR (pamatojoties uz oglekļa cenu 75 EUR/t CO_2), Inovāciju fonds kopš 2020. gada ir izsludinājis astoņus uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus, tostarp vienu par izsolēm Eiropas Ūdeņraža bankas ietvaros.

Sīkāku informāciju par Inovāciju fonda īstenošanu Komisija sniedz atsevišķā ziņojumā. Otro progresa ziņojumu par Inovāciju fonda īstenošanu ir plānots iesniegt 2024. gada ceturtajā ceturksnī[68].

Pēc 2022. gada uzaicinājumu kārtas dotācijas nolīgumus parakstīja par 39 liela mēroga un 15 maza mēroga projektiem. Vairāk nekā 3,5 miljardus EUR izmantos, lai finansētu inovāciju,

[67] Kopīgo centienu regula paredz vienreizēju elastības iespēju, saskaņā ar kuru dalībvalstis 2021.–2030. gadā kolektīvi var anulēt līdz 100 miljoniem ETS kvotu, lai tās varētu izpildīt savus attiecīgos siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas mērķrādītājus saskaņā ar minēto regulu. Elastība attiecas uz dalībvalstīm, kuru mērķrādītāji ievērojami pārsniedz gan ES vidējo mērķrādītāju, gan to potenciālu veikt izmaksu ziņā lietderīgus samazinājumus, kā arī uz dalībvalstīm, kuras 2013. gadā neiedalīja bezmaksas ES ETS kvotas rūpnieciskajām iekārtām (kopā deviņas valstis: Austrija, Beļģija, Dānija, Somija, Īrija, Luksemburga, Malta, Nīderlande un Zviedrija). Anulēšanu veic no attiecīgās dalībvalsts izsolāmā apjoma saskaņā ar ETS direktīvas 10. pantu. Tiesīgās dalībvalstis 2021.–2023. gadā paziņoja par 21 641 364 kvotu izmantošanu saskaņā ar Kopīgo centienu regulas elastības iespēju.

[68] Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Inovāciju fonda ieviešanu (COM/2022/416 final).

tai skaitā energoietilpīgās nozarēs, ūdeņraža ražošanā, atjaunīgās enerģijas ražošanā un komponentu ražošanā enerģijas uzkrāšanai un atjaunīgajiem energoresursiem, un lai palīdzētu veicināt dekarbonizāciju 17 valstīs[69]. Aptuveni 55 miljoni EUR ir paredzēti neliela mēroga inovācijai grūti dekarbonizējamās nozarēs, tajā skaitā biodegvielu, stikla un keramikas, cementa, enerģijas uzkrāšanas un atjaunīgo energoresursu jomā[70].

Tā kā atbalstu piešķīra projektiem Dānijā, Grieķijā, Latvijā un Ungārijā, vēl vairāk uzlabojās nozaru un ģeogrāfiskais līdzsvars Inovāciju fonda darbībā. Līdz 2024. gada jūnijam Inovāciju fonda kopējā portfelī bija 127 projekti, kurus jau īsteno vai kuriem gatavo dotācijas nolīgumu, izmantojot šim nolūkam no ES ETS piešķirto 7,35 miljardu EUR iemaksu[71]. Aplēses liecina, ka pirmajos 10 gados pēc šo projektu pabeigšanas varēs ietaupīt 457 Mt CO_2 ekvivalenta.

ES ETS oglekļa cenas nodrošinātais stimuls šiem projektiem ir daudz lielāks nekā no ES ETS piesaistītā finansējuma apjoms. Piemēram, pateicoties Inovāciju fonda atbalstītajiem projektiem, uzņēmumu ieguvumi oglekļa cenas ziņā (oglekļa izmaksas, ko izdevās ietaupīt, samazinot emisijas, pie oglekļa vidējās cenas 75 EUR/t CO_2) līdz šim ir sasnieguši aptuveni 34 miljardus EUR. Tas atspoguļo ES ETS darbības loģiku, proti, oglekļa cena ir galvenais ilgtermiņa stimuls, savukārt Inovāciju fonds šo stimulu papildina, lai paātrinātu pārmaiņas[72].

Vienlaikus starp projektiem, kurus neapstiprināja trešajā uzaicinājumā iesniegt priekšlikumus, izraudzīja 27 projektus (gan liela, gan neliela mēroga), kuri Inovāciju fonda ietvaros saņems projekta izstrādes palīdzību. Kopš programmas sākuma palīdzība projekta izstrādei ir piešķirta 70 uzņēmumiem, tādējādi nodrošinot kvalitatīvu pieteikumu saņemšanu nākotnē. Attiecīgā atbalsta kopējais apmērs ir 24 miljoni EUR, un to piešķir Eiropas Investīciju banka (EIB).

2023. gada Inovāciju fonda uzaicinājums iesniegt priekšlikumus neto nulles emisiju tehnoloģiju jomā (*IF23 NZT* uzaicinājums) noslēdzās 2024. gada 9. aprīlī pēc tam, kad bija saņemti 337 pieteikumi. Papildus trim vispārīgiem dekarbonizācijas tematiem, kas tika grupēti mazos, vidējos un liela mēroga projektos, tas ietvēra īpašus tematus tīro tehnoloģiju izstrādei un izmēģinājuma projektiem. *IF23 NZT* uzaicinājumā jau bija atspoguļota plašāka emisijas kvotu tirdzniecības piemērošana ēkām, autotransportam un jo īpaši jūrniecības nozarei, paredzot īpašus noteikumus, lai paātrinātu tās dekarbonizāciju, tostarp saistībā ar atjaunīgo un mazoglekļa degvielu ražošanu un izmantošanu.

IF23 NZT uzaicinājuma rezultāti ir gaidāmi 2024. gada 4. ceturksnī, un paredzams, ka dotācijas nolīgumus parakstīs 2025. gada sākumā. Aptuveni 4 miljardi EUR tiks piešķirti, lai finansētu inovatīvas mazoglekļa un neto nulles emisiju tehnoloģijas. Pirmo reizi projekti, kas atbilst visu piešķiršanas kritēriju minimālajām robežvērtībām, saņems Eiropas stratēģisko tehnoloģiju

[69] Projekti veicinās dekarbonizāciju 16 dalībvalstīs (Austrijā, Beļģijā, Čehijā, Dānijā, Francijā, Grieķijā, Horvātijā, Itālijā, Īrijā, Latvijā, Nīderlandē, Portugālē, Spānijā, Ungārijā, Vācijā un Zviedrijā), kā arī Norvēģijā.

[70] 16 dotācijas no ES Inovāciju fonda piešķirtas projektiem visā Eiropā, Klimata politikas ĢD, , 6.6.2023.

[71] Inovāciju fonda projektu atjaunināts portfelis.

[72] Direktīvas 2009/29/EK 20. apsvērums, ko atkārtoti apstiprināja Direktīvas (ES) 2018/410 14. apsvērumā.

platformas (*STEP*) zīmogu, kas ieviests ar *STEP* regulu (Regula (ES) 2024/795)[73]. Zīmogs ir ES kvalitātes zīme, ko piešķir augstas kvalitātes projektiem, kuri veicina *STEP* mērķu sasniegšanu. Tas šiem projektiem atvieglos piekļuvi finansējumam no dalībvalstīm.

Pārskatot ETS direktīvu 2023. gadā, tika ieviesta iepirkuma konkursa procedūra ("izsoles"), ko izmanto Inovāciju fonds, un pirmā izmēģinājuma izsole nebioloģiskas izcelsmes ūdeņraža atjaunīgās degvielas ražošanai (*RFNBO* H_2) notika no 2023. gada 23. novembra līdz 2024. gada 8. februārim (IF23 izsole). IF23 izsole piesaistīja 132 piedāvājumus no 17 valstīm no visas Eiropas, kas pieprasīja 15 reižu vairāk naudas, nekā bija pieejams budžetā; tas liecina par ievērojamu pieprasījuma un piedāvājuma neatbilstību. Izvērtēšanas rezultāti tika publicēti 2024. gada aprīļa beigās.

IF23 izsolē dotācijas nolīgumu sagatavošanai tika atlasīti septiņi piedāvājumi par kopējo ES iemaksu summu 720 miljonu EUR apmērā[74]. Atlasītie projekti iesniedza piedāvājumus par summu no 0,37 EUR līdz 0,48 EUR par kilogramu saražotā *RFNBO* H_2. Pamatojoties uz izmēģinājuma izsoles modeli "piedāvātās cenas samaksa", šiem projektiem piešķirs Inovāciju fonda dotācijas 8–245 miljonu EUR apmērā. Dotācijas nolīgumus ir paredzēts parakstīt 2024. gada oktobrī.

Ar šo pirmo izmēģinājuma izsoli Inovāciju fonds pārbaudīja arī funkciju "izsole kā pakalpojums", kas ļauj EEZ valstīm izmantot IF izsoli, lai piešķirtu papildu valsts līdzekļus valsts projektiem, kuri netika iekļauti Inovāciju fonda izsoļu budžetā. Vācija izmēģinājuma izsoles valsts finansējuma daļā ieguldīja 350 miljonus EUR. Arī Klimata politikas ģenerāldirektorāts cieši sadarbojas ar Konkurences ģenerāldirektorātu, lai regulāriem uzaicinājumiem iesniegt priekšlikumus izveidotu līdzīgu funkciju, ko sauc par "dotācijas kā pakalpojums". Abas funkcijas EEZ valstīm dod iespēju izmantot vispāratzītās IF izvērtēšanas procedūras un izvairīties no nevajadzīga administratīvā sloga, izstrādājot un īstenojot jaunas atbalsta shēmas tām pašām tehnoloģijām.

8.3. ES Modernizācijas fonds

Modernizācijas fonds ir ES ETS finansēta solidaritātes programma. Tā atbalsta 10 dalībvalstis ar zemākiem ienākumiem[75] un no 2024. gada 13 dalībvalstis ar zemākiem ienākumiem[76] centienos sasniegt 2030. gada klimata un enerģētikas mērķrādītājus, palīdzot tām īstenot projektus energosistēmu modernizācijai un energoefektivitātes uzlabošanai. Fonda budžets ietver izsolīto ES ETS emisiju maksimālās robežvērtības daļu (kas atbilst 438 miljoniem kvotu), kas sadalīta starp saņēmējām dalībvalstīm saskaņā ar fiksētu sadalījuma atslēgu[77].

[73] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/795 (2024. gada 29. februāris), ar ko izveido Eiropas stratēģisko tehnoloģiju platformu (*STEP*) (OV L, 2024/795, 29.2.2024.).

[74] Trīs projekti no Spānijas, divi no Portugāles un viens projekts no Somijas un Norvēģijas.

[75] Pirmās saņēmējas dalībvalstis bija Bulgārija, Čehija, Horvātija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija, Rumānija, Slovākija un Ungārija.

[76] Līdz ar ETS direktīvas pārskatīšanu 2023. gadā sākotnējām 10 dalībvalstīm tika pievienota Grieķija, Portugāle un Slovēnija.

[77] ETS direktīvas IIb pielikums – Modernizācijas fonda līdzekļu sadalījums.

Turklāt sešas saņēmējas dalībvalstis Modernizācijas fondā ir pārskaitījušas 320 miljonus kvotu no ES ETS trešā posma (2013.–2020. gads). Tādējādi tā kopējais apjoms pārsniedz 750 miljonus kvotu jeb 56 miljardus EUR laikposmā no 2021. līdz 2030. gadam, pieņemot, ka vidējā oglekļa cena ir 75 EUR/t CO_2.

Lai gan dalībvalstis izvēlas investīcijas, kuras tās vēlas atbalstīt, tām ir jāizmanto lielākā daļa savu fonda līdzekļu prioritārām investīcijām. Tās ietver atjaunīgās elektroenerģijas ražošanu un izmantošanu, siltumapgādi un aukstumapgādi, energoefektivitāti, uzkrāšanu un enerģijas tīklu modernizāciju, atbalstu mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem enerģētiskās nabadzības novēršanai un taisnīgas pārkārtošanās pasākumus no fosilā kurināmā atkarīgos reģionos. Investīciju priekšlikumus izskata EIB. Tiklīdz EIB ir apstiprinājusi konkrēto investīciju kā prioritāru vai fonda Investīciju komiteja ir ieteikusi finansēt neprioritāru investīciju, Komisija pieņem lēmumu par līdzekļu izmaksu. Lēmumus par izmaksu attiecībā uz investīcijām visās saņēmējās dalībvalstīs pieņem katru gadu divos ciklos.

Kopš 2021. gada janvāra ir apstiprinātas 176 shēmas un atsevišķi projekti par kopējo summu 12,7 miljardi EUR, kas ir izmaksāti saņēmējām dalībvalstīm. Šīs iniciatīvas galvenokārt attiecas uz atjaunīgo elektroenerģiju, energoefektivitāti, enerģijas uzkrāšanu un energotīklu modernizāciju. 7. tabulā norādītas katrai dalībvalstij izmaksātās summas.

2024. gada jūnijā Komisija pieņēma septīto lēmumu par līdzekļu izmaksu[78] Modernizācijas fonda ietvaros, un tā ir otra lielākā izmaksa kopš 2021. gada. Pamatojoties uz to, EIB desmit saņēmējām dalībvalstīm izmaksāja kopumā 2,9 miljardus EUR[79] 39 investīciju priekšlikuma finansēšanai. Projekti ietver atbalstu mājsaimniecībām jaunu fotoelementu sistēmu iegādei un uzstādīšanai Čehijā un cenas starpības līgumu atbalsta shēmas elektroenerģijas ražošanai no atjaunīgajiem avotiem Rumānijā.

Vēl viena kārta priekšlikumu iesniegšanai Modernizācijas fonda ietvaros noslēdzās 2024. gada 13. augustā, līdz kuram varēja iesniegt neprioritārus projektus, bet prioritāro projektu iesniegšana beidzās 2024. gada 10. septembrī.

ETS direktīvas pārskatīšana ir ieviesusi būtiskas izmaiņas Modernizācijas fonda apmērā un pārvaldībā. Fonda apjoms ir palielināts par 110 miljoniem kvotu. Šo palielinājumu kopīgi dala 13 saņēmējas dalībvalstis – 10 sākotnējās saņēmējas dalībvalstis, kā arī Grieķija, Portugāle un Slovēnija. Lielāka fonda resursu daļa ir piešķirta prioritāro investīciju sarakstam, kas ir paplašināts, lai iekļautu atjaunīgo siltumapgādi un taisnīgu pārkārtošanos no oglekļa atkarīgos reģionos. Uz investīcijām, kas saistītas ar gāzi, attiecas vairāki ierobežojumi. No 2025. gada investīcijām ir jāatbilst arī Taksonomijas regulā noteiktajām principa "nenodarīt būtisku

[78] C(2024) 4190 final, Komisijas Lēmums (2024. gada 12. jūnijs) par ieņēmumu izmaksu no Modernizācijas fonda saskaņā ar Direktīvu 2003/87/EK – 2024. gada pirmais pusgada izmaksas cikls.

[79] Piektajā lēmumā par līdzekļu izmaksu Modernizācijas fonda ietvaros apstiprināja izmaksas Rumānijai (1,1 miljards EUR), Čehijai (835 miljoni EUR), Polijai (698 miljoni EUR), Ungārijai (77 miljoni EUR), Bulgārijai (65 miljoni EUR), Lietuvai (59 miljoni EUR), Horvātijai (52 miljoni EUR), Slovākijai (35 miljoni EUR), Latvijai (27 miljoni EUR) un Igaunijai (24 miljoni EUR).

kaitējumu" prasībām. Pārskatīšanas sakarā Modernizācijas fonda regulā (Regulā 2020/1001)[80] ir izdarīti grozījumi. Tā stājās spēkā 2024. gada 1. janvārī.

7. tabula. Kopējās izmaksas no Modernizācijas fonda (no 2021. gada 1. janvāra līdz 2024. gada 30. jūnijam)

Saņēmēja dalībvalsts	Izmaksātās summas (milj. EUR)
Bulgārija	262
Čehija	4343
Igaunija	178
Horvātija	262
Ungārija	185
Lietuva	183
Latvija	32
Polija	1908
Rumānija	4679
Slovākija	615
Kopā	**12 647**

8.4. ETS dekarbonizācijas fonds Grieķijai

ETS direktīvas 10.a panta 9. punktā Grieķijai ar zināmiem nosacījumiem ir piešķirtas tiesības pieprasīt līdz 25 miljoniem kvotu, lai dekarbonizētu tās salu elektroapgādi[81]. Grieķija, Eiropas Komisija un EIB strādā, lai īstenotu šo noteikumu. EIB būs atbildīga par Grieķijas projekta priekšlikuma par elektroapgādi tās salu dekarbonizācijai finansiālās dzīvotspējas un sociālekonomisko ieguvumu novērtēšanu. Ja tiks izpildīti visi nosacījumi, arī saņemts EIB apstiprinājums Grieķijas projekta priekšlikumam, kas iesniegts saskaņā ar 10.a panta 9. punktu, kvotas tiks izsolītas un ieņēmumi būs pieejami līdzfinansējumam līdz 60 % apmērā no apstiprināto projekta komponentu vērtības. Konkrēti, ar finansējumu būtu jāatbalsta atjaunīgās energoapgādes projekti salās un jāpalīdz savienot salas ar sauszemes elektrotīklu.

[80] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2020/1001 (2020. gada 9. jūlijs), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/87/EK piemērošanu Modernizācijas fonda darbībai, kura mērķis ir atbalstīt investīcijas energosistēmu modernizācijā un energoefektivitātes uzlabošanā atsevišķās dalībvalstīs (OV L 221, 10.7.2020.).

[81] 25 miljoni kvotu ir rezervētas iespējamai izmantošanai saskaņā ar ETS direktīvas 10.a panta 9. punktu (Komisijas paziņojums "Apritē 2021. gadā esošo kvotu kopskaita publicēšana tirgus stabilitātes rezerves vajadzībām ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas ietvaros, kura izveidota saskaņā ar Direktīvu 2003/87/EK, un 2013.–2020. gada periodā neiedalīto kvotu skaita publicēšana", 2022/C 195/02, C/2022/2780) (OV C 195, 13.5.2022.).

9. Aviācijas nozare

Aviācijas nozares radītās emisijas ES ETS regulē kopš 2012. gada. Juridiski sistēma attiecas uz visiem no EEZ izejošajiem un uz visiem EEZ ienākošajiem lidojumiem. Tomēr 2013. gadā Eiropas Savienība ETS pienākumus attiecībā uz aviāciju attiecināja tikai uz lidojumiem EEZ ietvaros, lai atbalstītu Starptautiskās Civilās aviācijas organizācijas (*ICAO*) pasaules mēroga tirgus pasākuma izstrādi aviācijas nozares emisiju samazināšanai[82]. Kopš tā laika ETS direktīvas darbības jomas ierobežojums ir paplašināts trīs reizes, un ETS direktīvas 2023. gada pārskatītajā versijā ir uzsvērts, ka tai vajadzētu būt pēdējai uz laiku noteiktai atkāpei no ES ETS[83].

No 2013. līdz 2023. gadam ES ETS panāca aviācijas neto CO_2 emisiju kopējo samazinājumu par 206 Mt, finansējot emisiju samazinājumu citās nozarēs. 2012.–2020. gadā aviācijas operatori ES ETS atbilstības nodrošināšanai izmantoja gandrīz 19 miljonus starptautisko kredītu.

Kopš 2020. gada 1. janvāra ES ETS aptver emisijas no izejošajiem lidojumiem, kas dodas uz Šveici, savukārt Šveices ETS attiecas uz lidojumiem, kas izlido uz EEZ lidostām. Tas nodrošina stimulu veikt dekarbonizāciju, vienlaikus radot vienlīdzīgus konkurences apstākļus abos virzienos. No 2021. gada 1. janvāra ES ETS attiecas uz izejošiem lidojumiem, kas dodas uz Apvienoto Karalisti, savukārt Apvienotās Karalistes ETS attiecas uz lidojumiem, kas izlido uz EEZ lidostām. Tādējādi joprojām tiek nodrošināta aviācijas emisiju iekļaušana oglekļa cenas noteikšanas tvērumā, neraugoties uz Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES.

Kopš 2024. gada 1. janvāra ES ETS aptver emisijas, kas rodas lielākajā daļā lidojumu[84] uz deviņiem ES tālākajiem reģioniem un no tiem, kā arī emisijas no lidojumiem no tālākajiem reģioniem uz Šveici un Apvienoto Karalisti. Kopumā tas paplašinās ETS oglekļa cenas noteikšanas tvērumu par aptuveni 7 %. Šveice kopš 2024. gada savā ETS ir iekļāvusi arī emisijas, ko rada lidojumi uz tālākajiem reģioniem[85].

Vienlaikus, lai sekmētu *ICAO* progresu, ES ETS darbības jomas ierobežojumu attiecībā uz aviācijas nozari Eiropas ietvaros pagarināja līdz 2026. gada beigām, jo no 2027. gada visām lielākajām trešām valstīm būs jāsāk piemērot Starptautiskās aviācijas radīto oglekļa emisiju izlīdzināšanas un samazināšanas shēma (*CORSIA*). *CORSIA* brīvprātīgajā posmā, kas ilgst no 2024. līdz 2026. gadam, piedalās 129 valstis.

[82] Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 377/2013/ES (2013. gada 24. aprīlis) par pagaidu atkāpi no Direktīvas 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā (OV L 113, 25.4.2013.).

[83] Direktīvas 958/2024/ES, ar ko groza ETS direktīvu, 30. apsvērums.

[84] Pagaidu atkāpe paredz, ka līdz 2030. gadam ES ETS neattieksies uz emisijām, ko rada lidojumi no lidostas vienas dalībvalsts tālākajā reģionā uz lidostu citas dalībvalsts tālākajā reģionā.

[85] Papildu bezmaksas iedale lidojumiem uz tālākajiem reģioniem, emisijas kvotu tirdzniecības sistēma gaisakuģu operatoriem, Federālais vides birojs, 31.8.2024.

Atbilstoši piemērojamai ES ETS darbības jomai 2023. gadā izdeva apmēram 26 miljonus aviācijas kvotu. Bez maksas iedalīja 22,5 miljonus kvotu. Gaisakuģu operatori, kurus pārvalda EEZ valstu administratori, bez maksas saņēma gandrīz 0,5 miljonus Šveices aviācijas nozares kvotu Šveices ETS ietvaros. 2023. gadā izsolīja aptuveni 5,7 miljonus aviācijas kvotu.

Gaisakuģa operatoru radītās emisijas 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu turpināja palielināties. 2023. gadā emisiju apjoms sasniedza 54,1 Mt CO_2 ekvivalenta (ieskaitot 0,9 Mt no operatoriem, ko administrēja Šveice), kas ir vairāk nekā 2022. gadā, kad šis rādītājs bija 49,5 Mt. ES ETS aviācijas emisiju apjoms ir gandrīz 2019. gada līmenī (koriģēts, ņemot vērā Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES), kas apstiprina atgriešanos pie tāda emisiju līmeņa, kāds bija pirms Covid-19 pandēmijas[86]. 8. tabulā norādītas gaisakuģu operatoru radītās verificētās emisijas, kā arī aviācijas nozarē bez maksas iedalītās un izsolītās kvotas kopš 2019. gada. Kopš 2021. gada ES ETS vairs neattiecas uz ienākošajiem lidojumiem no Apvienotās Karalistes.

Paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %" ietvaros 2023. gadā tika pieņemtas divas reformas attiecībā uz ES ETS aviācijas nozarē, lai veicinātu emisiju samazināšanu šajā nozarē[87] un ES tiesību aktos ieviestu *CORSIA* attiecībā uz ES aviosabiedrību lidojumiem ārpus Eiropas[88]. Tās tiek īstenotas.

Lai *CORSIA* ieviestu ES tiesību aktos, Komisija 2024. gada februārī pieņēma to valstu sarakstu, kuras uzskata par tādām, kas attiecībā uz emisijām 2023. gadā piemēro *CORSIA*[89]. Šo sarakstu atjaunina katru gadu. 2024. gada jūlijā Komisija publicēja noteikumus par izlīdzināšanas prasību aprēķināšanu saskaņā ar *CORSIA*[90]. Dalībvalstu kompetentās iestādes šos noteikumus attiecībā uz emisijām izmantos līdz 2026. gada beigām.

Lai uzlabotu pārredzamību, Komisija 2024. gada martā publicēja apkopotus gada emisiju datus par aviācijas darbībām 2022. gadā[91]. Šī publikācija tika publicēta pēc Komisijas paziņojuma[92], kas tika izdots likumdošanas procesā saistībā ar ETS direktīvas 2023. gada pārskatīšanu.

[86] Eiropas aviācijas nozares pārskats, 24.–30. maijs (*European Aviation Overview 24-30 May*), Eirokontrole, 1.6.2023.

[87] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2023/958 (2023. gada 10. maijs), ar ko Direktīvu 2003/87/EK groza attiecībā uz aviācijas devumu Savienības visas tautsaimniecības mēroga emisiju samazināšanas mērķrādītāja sasniegšanā un globālā tirgus pasākuma pienācīgu īstenošanu (OV L 130, 16.5.2023.).

[88] Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums (ES) 2023/136 (2023. gada 18. janvāris), ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK attiecībā uz paziņošanu gaisakuģu operatoriem, kuri darbojas Savienības teritorijā, par emisiju izlīdzināšanas apmēru globālā tirgus pasākuma satvarā (OV L 19, 20.1.2023.).

[89] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2024/622 (2024. gada 22. februāris) par to valstu sarakstu, kuras Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/87/EK vajadzībām uzskata par tādām, kas attiecībā uz emisijām 2023. gadā piemēro *CORSIA* (OV L, 2024/622, 23.2.2024.).

[90] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2024/1879 (2024. gada 9. jūlijs), ar ko nosaka noteikumus, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/87/EK piemērojama attiecībā uz izlīdzināšanas prasību aprēķināšanu CORSIA vajadzībām (OV L, 2024/1879, 10.7.2024.).

[91] 2022. gada emisiju datu publicēšana par aviācijas nozari, Klimata politikas ĢD, 8.3.2024.

[92] Komisijas paziņojums, 20.4.2023.

Komisija ir apņēmusies publicēt vairāk datu par starptautiskās aviācijas emisijām, vienlaikus aizsargājot komerciāli sensitīvus datus.

8. tabula. Aviācija ES ETS (2019.–2023. g.) – verificētās emisijas (miljonos tonnu CO_2 ekvivalenta), bezmaksas iedale un izsolītās kvotas (miljoni kvotu)

Gads	2019	2020	2021[59]	2022	2023
Verificētās emisijas – aviācija	68,2	25,2	27,9	49,5	54,1
Izmaiņas pa gadiem[93]	+1 %	–63 %	+30 %	+77 %	+9,5 %
Bezmaksas iedale (ES-27 + Islande, Lihtenšteina un Norvēģija + Apvienotā Karaliste + Šveice)[94]	31,3[95]	32,5	24,0	23,1	22,5
Kvotas, ko bez maksas iedalīja no īpašās jaunu iekārtu un strauji augošu operatoru rezerves	1,0	0,8	0,3	0,25	0,23
Izsolīto kvotu daudzums	5,5	9,2	3,8	3,7	5,7

2023. gadā pārskatītā ETS direktīva veicina principa "piesārņotājs maksā" īstenošanu aviācijas nozarē. Kvotu bezmaksas iedali gaisakuģu operatoriem pakāpeniski izbeigs līdz 2025. gada beigām. 2024. gadā gaisakuģu operatoriem piešķirts par 25 % mazāk bezmaksas kvotu.

Vienlaikus atbalsttiesīgu alternatīvo degvielu ieviešanas turpmākam atbalstam ir paredzēti 20 miljoni kvotu (ar pašreizējo lēsto tirgus vērtību aptuveni 1,5 miljardi EUR pie oglekļa cenas 75 EUR/t CO_2). Šis atbalsts pastiprina ES ETS finansiālo stimulu fosilo degvielu vietā izmantot alternatīvas degvielas, jo nulles faktora degvielu izmantošana nodrošina finansiālu stimulu, kas pārsniedz 200 EUR par tonnu degvielas. Šis stimuls ir pieejams atbilstīgām degvielām, ko ETS maršrutos uzpilda kopš 2024. gada 1. janvāra. Patlaban notiek Enerģijas nodokļu direktīvas pārskatīšana, kas varētu padarīt šo stimulu vēl spēcīgāku.

[93] Ņemot vērā atjaunināto ES ETS darbības jomu attiecībā uz aviācijas nozari (neiekļaujot ienākošos lidojumus no Apvienotās Karalistes). Šveices administrēto gaisakuģu operatoru dati ir iekļauti tikai 2020.–2023. gada ierakstos.

[94] Norādītajos skaitļos nav ņemti vērā ne gadījumi, kad gaisakuģu operatori izbeidz savu darbību, ne bezmaksas kvotas no īpašās jaunu iekārtu un strauji augošu operatoru rezerves, ne arī atskaitījumi 2012. gadā darbības jomas maiņas dēļ. Avoti: *EUTL*, Klimata politikas ĢD.

[95] Ja tiktu ņemts vērā gaisakuģu operatoru darbības izbeigšanas dēļ neiedalīto kvotu skaits, 2019. gadā faktiskais iedalīto kvotu skaits būtu par 4 miljoniem mazāks nekā pašreizējais rādītājs (sk. 8. zemsvītras piezīmi paziņojumā C/2020/8643, OV C 428, 11.12.2020.). Kvotu iedali Apvienotajai Karalistei (pavisam 4,31 miljons kvotu par 2019. gadu) 2019. gadā apturēja sakarā ar Komisijas pieņemtajiem pasākumiem ES ETS vidiskās integritātes aizsardzībai gadījumos, kad ES tiesību aktus pārtrauc piemērot attiecībā uz dalībvalsti, kas izstājas no ES. Kvotu iedali atsāka 2020. gadā.

Atzīstot, ka aviācijas nozares radīto ietekmi, kas nav saistīta ar CO_2 emisijām, vairs nedrīkst ignorēt[96], ir ieviests īpašs monitoringa, ziņošanas un verifikācijas satvars, ko sāks piemērot no 2025. gada 1. janvāra. Īstenošanas noteikumi ir izklāstīti 2024. gada 29. augustā pieņemtajā Monitoringa un ziņošanas regulas otrajā pārskatītajā redakcijā[97].

10. Jūras transports

Jūras transports ir nozīmīgs CO_2 emitētājs, kas rada aptuveni 3–4 % no kopējām CO_2 emisijām Eiropas Savienībā, proti, vairāk nekā 126 Mt 2023. gadā, ja ierēķina visas emisijas, kas rodas reisos, kuri sākas vai beidzas EEZ ostās. Ar ETS direktīvas 2023. gada pārskatīšanu ES ETS no 2024. gada 1. janvāra tika attiecināta arī uz jūras transporta darbību rezultātā radītajām emisijām. Jūras transporta emisijas ir iekļautas ES ETS darbības jomā attiecībā uz 50 % emisiju, kas rodas reisos, kuri sākas vai beidzas ārpus EEZ, un 100 % emisiju, kas rodas reisos starp divām ostām un kad kuģi atrodas EEZ ostā. Ņemot vērā šo darbības jomu, ES ETS 2023. gadā aptvēra 85 Mt CO_2, ko radīja jūras transports.

Šīs ES ETS paplašināšanas pamatā ir noteikumi, kas ir spēkā citās nozarēs, uz kurām tā attiecas, kā arī Jūras MZV regula (Regula (ES) 2015/757 par jūras transporta SEG emisiju monitoringu, ziņošanu un verifikāciju)[98]. 2024. un 2025. gadā (pirmajos divos īstenošanas gados) ES ETS aptvers CO_2 emisijas no lieliem kuģiem, kas ienāk EEZ ostās, neatkarīgi no to karoga valsts. No 2026. gada tā tiks attiecināta arī uz CH_4 (metāna) un N_2O (slāpekļa oksīda) emisijām.

Jūrniecības nozares pienākums par savām emisijām nodot emisijas kvotas saskaņā ar ES ETS tiks ieviests pakāpeniski. Sākotnējās pakāpeniskās ieviešanas laikā kuģošanas sabiedrībām būs jānodod kvotas tikai par noteiktu daļu no radītajām emisijām saskaņā ar šādu grafiku:

- 2025. gadā – par 40 % 2024. gadā paziņoto emisiju,
- 2026. gadā – par 70 % 2025. gadā paziņoto emisiju,
- no 2027. gada – par 100 % 2026. un turpmākajos gados paziņoto emisiju.

Lai nodrošinātu ES ETS vidisko integritāti, jo 2024. un 2025. gadā, kad nodoto kvotu daudzums būs mazāks nekā verificētās jūras transporta emisijas, dalībvalstis anulēs šai starpībai atbilstošo kvotu skaitu.

[96] Pasaules aviācijas nozares kopējā ietekme uz klimatu ir daudz lielāka par vienu pašu CO_2 komponentu. Tiek lēsts, ka aviācijas nozares kopējā ietekme, ja ņem vērā ietekmi, kas nav saistīta ar CO_2, 2–4 reizes pārsniedz CO_2 emisiju radīto ietekmi. Ir svarīgi pievērsties šīm emisijām, jo Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (*IPCC*) savā sestajā novērtējuma ziņojumā par klimata pārmaiņu mazināšanu starptautisko aviāciju (un kuģošanu) ir identificējusi kā nozares, kuru klimata mērķi nav pietiekami vērienīgi, lai novērstu globālās temperatūras pieaugumu saskaņā ar Parīzes nolīgumu.

[97] Jauni monitoringa noteikumi, par kuriem panākta vienošanās attiecībā uz ES ETS, tostarp emisijām, kas nav CO_2 emisijas, aviācijas nozarē, Klimata politikas ĢD, 30.8.2024.

[98] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/757 (2015. gada 29. aprīlis) par jūras transporta oglekļa dioksīda emisiju monitoringu, ziņošanu un verifikāciju un ar ko groza Direktīvu 2009/16/EK (OV L 123, 19.5.2015.).

Jūras MZV regulas un attiecīgo sekundāro tiesību aktu pārskatīšana tika pabeigta 2023. gadā. Kopumā tika pieņemti astoņi īstenošanas un deleģētie akti[99], lai ES ETS jūras transportam sāktu darboties no 2024. gada. Komisija ar Eiropas Jūras drošības aģentūras atbalstu ir palīdzējusi ieinteresētajām personām to īstenot, izmantojot komunikācijas un izpratnes veicināšanas iniciatīvas, tai skaitā norādījumu dokumentus[100].

Jūras transporta radīto emisiju iekļaušana ES ETS ir daļa no ES vispārējās stratēģijas šīs nozares dekarbonizācijai. Līdzīgi kā visi paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %"[101] jūrlietu tiesību akti, tas stimulēs energoefektivitāti un mazoglekļa risinājumu izmantošanu, kā arī palīdzēs samazināt cenu atšķirību starp alternatīvām mazoglekļa degvielām un tradicionālajām fosilajām jūras transporta degvielām. Kuģi, uz kuriem attiecas ES ETS darbības joma, līdz 2025. gada 31. martam iesniegs emisiju datus par pirmo pārskata periodu (2024. gads) un līdz 2025. gada 30. septembrim nodos attiecīgo emisijas kvotu skaitu. Tāpat kā citās ES ETS nozarēs, par sistēmas īstenošanu galvenokārt būs atbildīgas dalībvalstu kompetentās iestādes. Tas ietver inspekcijas un izpildes panākšanas darbības, kā arī kuģu iesniegto monitoringa plānu apstiprināšanu, kad tos būs novērtējuši akreditēti verificētāji.

ETS direktīvā ir iekļauta ziņošanas un pārskatīšanas klauzula, lai uzraudzītu ES ETS īstenošanu jūras transporta jomā, jo īpaši lai agrīnā posmā atklātu un novērstu jebkādas izvairīšanās darbības un novērtētu attiecīgās norises Starptautiskajā Jūrniecības organizācijā, kurā ES atbalsta globāla SEG emisiju cenu noteikšanas mehānisma izstrādi kuģniecībai kopā ar degvielas standartu, kas regulē pakāpenisku kuģu degvielas SEG emisiju intensitātes samazināšanu. Turklāt 2026. gadā Komisija pārskatīs ES ETS jūras transportam un izpētīs iespēju paplašināt tās darbības jomu, attiecinot to arī uz kuģiem, kuru bruto tonnāža ir mazāka par 5000 tonnām, bet nav mazāka par 400 tonnām.

11. ES ETS īstenošanas satvars

ES ETS sekmīga un vidiski uzticama darbība ir atkarīga no stingra satvara, kas nosaka monitoringa, ziņošanas, verifikācijas un akreditācijas prasības. Šīs prasības ir saskaņotas Monitoringa un ziņošanas regulā un Akreditācijas un verifikācijas regulā (Regula (ES) 2018/2067)[102]. Valstīm katru gadu ir jāziņo par šo regulu un ETS direktīvas īstenošanu.

[99] Tie ietver Īstenošanas regulu (ES) 2023/2297, Īstenošanas regulu (ES) 2023/2449, Īstenošanas regulu (ES) 2023/2599, Deleģēto regulu (ES) 2023/2776, Deleģēto regulu (ES) 2023/2849, Īstenošanas lēmumu (ES) 2023/2895, Deleģēto regulu (ES) 2023/2917, Īstenošanas lēmumu (ES) 2024/411.

[100] Sīkāku informāciju sk. Komisijas tīmekļa vietnē Kuģniecības nozares radīto emisiju samazināšana.

[101] Papildus ES ETS attiecināšanai uz jūras transportu šie pasākumi ietver iniciatīvu pieprasījuma pēc ilgtspējīgām alternatīvajām degvielām veicināšanai (iniciatīva "FuelEU Maritime", ar ko groza Direktīvu 2009/16/EK) un spēkā esošo direktīvu par enerģijas nodokļiem (Direktīva 2003/96/EK), alternatīvo degvielu infrastruktūru (Direktīva 2014/94/ES) un atjaunīgo enerģiju (Direktīva (ES) 2018/2001) pārskatīšanu.

[102] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2018/2067 (2018. gada 19. decembris) par datu verifikāciju un verificētāju akreditāciju saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK (OV L 334, 31.12.2018.). Regulu grozīja 2020. gadā ar Komisijas Regulu (ES) 2020/2084 un 2024. gadā ar Komisijas Regulu (ES) 2024/1321. Sk. konsolidēto tekstu.

Šīs nodaļas pamatā ir dati par ES ETS īstenošanu, kurus valstis katru gadu ziņo saskaņā ar ETS direktīvas 21. pantu (termiņš ir 30. jūnijs). Līdz 2024. gada 25. oktobrim, kas ir šā ziņojuma pabeigšanas diena, Itālija joprojām nebija iesniegusi ziņojumu par 2023. gadu. Tā kā nav jaunāko datu par Itāliju, šajā nodaļā kā aizstājējvērtība ir izmantoti Itālijas par 2022. gadu paziņotie dati, lai būtu iespējams veikt salīdzinājumu starp gadiem. Attiecībā uz visām pārējām valstīm tiek izmantoti 2023. gada dati.

11.1. Emisiju monitorings un ziņošana

ES ETS emisiju monitoringa sistēma balstās uz pamatelementu pieeju. Tā sniedz operatoriem ievērojamu elastīgumu, tādējādi nodrošinot gan izmaksefektivitāti, gan emisiju datu uzticamību. Operatoriem ir atļauts izmantot vairākas monitoringa pieejas ("aprēķinos balstītu" vai "mērījumos balstītu" metodi, kā arī izņēmuma gadījumā "rezerves pieeju"), turklāt metodes var kombinēt attiecībā uz vienas iekārtas atsevišķām daļām. Gaisakuģu operatoriem ir atļauts izmantot tikai aprēķinos balstītas pieejas, kur galvenais lidojumu parametrs ir degvielas patēriņš.

Saskaņā ar Monitoringa un ziņošanas regulu gan iekārtām, gan gaisakuģu operatoriem ir jābūt monitoringa plānam, ko ir apstiprinājusi valsts kompetentā iestāde. Tādējādi tiek novērsta patvaļīga monitoringa metodiku izvēle un laika novirzes. 2023. gadā 5 valstis[103] (tāpat kā 2022. gadā) zema riska gadījumos joprojām ļāva iekārtām izmantot vienkāršotus monitoringa plānus[104]. Attiecībā uz aviāciju šis noteikums vairs netiek piemērots nevienā valstī operatoriem ar zemu emisiju līmeni.

Lielākā daļa iekārtu ir pilnībā izpildījušas tiesību aktos noteiktās emisiju monitoringa prasības. Lielākā daļa iekārtu emisiju aprēķināšanai izmantoja aprēķinos balstītu metodiku[105]. Tikai 151 iekārta (1,8 %) 22 valstīs ziņoja, ka tās izmanto nepārtrauktas emisiju mērīšanas sistēmas (NEMS); tas ir par 7 iekārtām vairāk nekā 2022. gadā. Tajā skaitā 94 iekārtas NEMS izmantoja CO_2 emisiju mērīšanai, 43 iekārtas – N_2O mērīšanai un 14 iekārtas – abu gāzu mērīšanai. NEMS visbiežāk izmanto Vācijā un Čehijā. Emisijās, ko mērīja 39 iekārtās, tika konstatēts arī biogēniskais CO_2. Starp iekārtām, kuras izmantoja NEMS, 72 iekārtas ar šo metodiku mērīja vairāk nekā 95 % savu emisiju, bet pārējās 79 iekārtas izmantoja NEMS apvienojumā ar aprēķinos balstītu metodiku.

Tikai 10 valstis ziņoja par rezerves pieejas izmantošanu. Šī pieeja tika izmantota 23 iekārtās, kas aptvēra aptuveni 2,6 Mt CO_2 ekvivalenta (par 4 iekārtām mazāk nekā 2022. gadā, bet līdzīgi emisiju izteiksmē). Viena iekārta Nīderlandē, kas rada 56 % no visām emisijām, ziņoja, ka sarežģītās uzbūves dēļ tā izmanto rezerves pieejas metodiku.

[103] Šīs dalībvalstis bija Dānija, Lietuva, Nīderlande, Somija un Ungārija. Horvātija vairs neziņoja par vienkāršotās ziņošanas izmantošanu.

[104] Monitoringa un ziņošanas regulas 13. pants.

[105] Tās šādi rīkojas galvenokārt tāpēc, ka mērījumos balstītas metodikas izmantošanai ir vajadzīgi ievērojami resursi un zinātība, bet daudziem mazajiem operatoriem to trūkst.

Vairums iekārtu 2023. gadā izpildīja Monitoringa un ziņošanas regulā noteiktās minimālā līmeņa prasības [106]. Tikai saistībā ar 98 C kategorijas iekārtām ziņoja par novirzi vismaz vienā parametrā no prasības lielām avotu plūsmām piemērot augstākos līmeņus (šādu iekārtu skaits ir palielinājies salīdzinājumā ar 96 iekārtām 2022. gadā). Tās atradās 17 dažādās valstīs (tikpat 2022. gadā) un veidoja 15,9 % no C kategorijas iekārtām. Šādas novirzes ir pieļaujamas tikai tad, ja operators pierāda, ka augstāka līmeņa nodrošināšana ir tehniski neiespējama vai rada nesamērīgas izmaksas. Tiklīdz šādi apstākļi vairs nepastāv, operatoram attiecīgi ir jāuzlabo monitoringa sistēma.

Monitoringa un ziņošanas regula pirmo reizi tika grozīta 2023. gada oktobrī, lai īstenotu ETS direktīvā 2023. gadā veiktās izmaiņas[107]. Galvenie grozījumi ir saistīti ar jaunās ETS2 monitoringa un ziņošanas noteikumiem (sk. 2. nodaļu). Turklāt atjauninātie noteikumi atspoguļo pienākumu sadzīves atkritumu incinerācijas iekārtām no 2024. gada veikt savu emisiju monitoringu un ziņot par tām saskaņā ar ES ETS. Grozījumus attiecībā uz iekārtām un aviāciju piemēro no 2024. gada 1. janvāra, savukārt ETS2 noteikumi stājās spēkā 2024. gada jūlijā.

Uzraudzības un ziņošanas regulas otrā pārskatītā versija tika pieņemta 2024. gada 29. augustā[108]. Ar to ievieš monitoringa un ziņošanas prasības attiecībā uz aviācijas ietekmi, kas nav saistīta ar CO_2 emisijām katrā lidojumā, un nosaka, kā ETS ietvaros panākt nulles faktora emisijas no nebioloģiskas izcelsmes atjaunīgo degvielu (*RFNBO*), reciklēta oglekļa degvielu (*RCF*) un sintētisko mazoglekļa degvielu sadedzināšanas. Atbilstības pierādīšana, izmantojot ilgtspējas un emisiju aiztaupījuma kritērijus, ir galvenais nosacījums emisiju nulles faktora noteikšanai. Pārskatītā regula arī uzlabo spēkā esošos noteikumus, tai skaitā noteikumus par monitoringu un ziņošanu par CO_2 pārvietošanu, izmantojot līdzekļus, kas nav cauruļvadi, un par CO_2, ko uzskata par pastāvīgi ķīmiski saistītu produktā.

Ir veikti arī grozījumi, lai reglamentētu to, kā, izmantojot nesen izveidoto ES mēroga biodegvielas datubāzi[109], var pierādīt atbilstību ilgtspējas un emisiju aiztaupījuma kritērijiem. Ir ieviestas papildu detalizētas monitoringa un ziņošanas prasības, lai aptvertu alternatīvo aviācijas degvielu izmantošanu, mazo emitētāju robežvērtību saskaņošanu un biomasas/*RFNBO*/*RCF* apstrādi aviācijā. Monitoringa un ziņošanas regulas otrā pārskatīšana arī sekmē ETS2 īstenošanu, pievēršoties grozījumiem, kas vēl nav izdarīti pēc pirmās pārskatīšanas, lai veicinātu turpmāku saskaņošanu, samazinātu administratīvo slogu operatoriem un valstu iestādēm un uzlabotu sistēmas vispārējo efektivitāti.

---

[106] Monitoringa un ziņošanas regula nosaka, ka visiem operatoriem ir jānodrošina [monitoringa] atbilstība konkrētam minimālajam līmenim. Iekārtām, kas emitē vairāk nekā 50 kt CO_2, ir jāatbilst visaugstākajam līmenim attiecībā uz lielākajām avota plūsmām (t. i., uzticamāka datu kvalitāte; mazākiem avotiem izmaksefektivitātes apsvērumu dēļ piemēro mazāk stingras prasības).

[107] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2023/2122 (2023. gada 17. oktobris), ar ko Īstenošanas regulu (ES) 2018/2066 groza attiecībā uz atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2003/87/EK veiktā siltumnīcefekta gāzu emisiju monitoringa un ziņošanas atjaunināšanu (OV L, 2023/2122, 18.10.2023.).

[108] Īstenošanas regula (ES) 2018/2066 – sk. 7. zemsvītras piezīmi.

[109] Papildu informāciju sk. Savienības Biodegvielu datubāzē.

Jūras MZV regula tika pārskatīta 2023. gadā[110], lai sagatavotos ES ETS paplašināšanai, kurā paredzēts iekļaut jūras transportu, jo īpaši iekļaut emisijas, kas nav CO_2 emisijas, un sīki izstrādātus noteikumus to uzņēmumu emisiju noteikšanai, kuri ir ES ETS darbības jomā.

11.2. Verifikācija un akreditācija

ES ETS emisiju ziņojumu verificētāji ir jāakreditē valsts akreditācijas struktūrai saskaņā ar Akreditācijas un verifikācijas regulu un standartu ISO 14065 (starptautisks ISO standarts). Akreditēti verificētāji var darboties uz savstarpējas atzīšanas pamata visās ES ETS valstīs, pilnībā izmantojot iekšējo tirgu. Tas arī nodrošina pietiekamu pakalpojumu pieejamību visā ES. Sīkāks pārskats par akreditācijas un verifikācijas aspektiem 2023. gadā ir iekļauts dienestu darba dokumenta IV iedaļas F tabulā.

2023. gadā bija 105 akreditēti iekārtu verificētāji un 20 gaisakuģu operatoru verificētāji. Turklāt 28 valstis ziņoja, ka to teritorijā 2023. gadā darbojās vismaz viens ārzemju verificētājs, un sešas valstis ziņoja, ka tajās darbojas tikai ārzemju verificētāji. Tas liecina, ka verificētāju savstarpējā atzīšana aizvien darbojas sekmīgi.

Verificētāji stingri ievēro Akreditācijas un verifikācijas regulu. Par 2023. gadu netika ziņots par verificētāja akreditācijas apturēšanu vai atsaukšanu. 2 gadījumos tika samazināts verificētāju akreditācijas tvērums (Somija un Polija). Salīdzinājumam 2022. gadā tika ziņots par 3 apturēšanas gadījumiem, 1 akreditācijas atsaukšanu un 1 tvēruma samazinājumu.

Paralēli Monitoringa un ziņošanas regulas pārskatīšanai tika pārskatīta Akreditācijas un verifikācijas regula. Pārskatītā versija tika pieņemta 2024. gada 13. maijā pirms verificēto sākotnējo datu ziņojumu iesniegšanas termiņa, kas bija 2024. gada 30. maijs. Šā grozījuma mērķis bija:

- attiecībā uz kvotu bezmaksas iedali rūpniecības iekārtām – precizēt verificētāja lomu, kad tiek pārbaudīta energoefektivitātes ieteikumu īstenošana, kas ir viens no nosacījumiem kvotu bezmaksas iedalei, un kad tiek pārbaudīts, vai ir piemērojamas jebkādas atkāpes no šiem nosacījumiem saskaņā ar Kvotu bezmaksas iedales regulas 22.a pantu;

- attiecībā uz ETS2 – paplašināt regulas piemērošanu, attiecinot to arī uz ETS2 verifikāciju (piemēram, ieviešot jaunu ETS2 akreditācijas tvērumu, īpašus noteikumus par to, kad atcelt objektu apmeklējumus, verificētāja lomu abu sistēmu divkāršās uzskaites pārbaudē);

- saskaņot Akreditācijas un verifikācijas regulu ar pārskatīto Monitoringa un ziņošanas regulu aviācijas nozarei – nodrošināt skaidrību par to, kāda ir verificētāja loma, novērtējot atbilstību Monitoringa un ziņošanas regulas 54. un 54.a pantam, kas ietver

[110] Regula 2015/757 – sk. 98. zemsvītras piezīmi.

īpašas prasības par to, kā ilgtspējīgas aviācijas degvielas un to emisijas attiecināt uz lidojumiem;

- uzlabot esošās akreditācijas un verifikācijas prasības, piemēram, ļaujot verificētājiem aviācijas nozarē veikt virtuālus objektu apmeklējumus ārpus ārkārtas apstākļiem.

Notiek Akreditācijas un verifikācijas regulas otrā pārskatīšana. Tā aptvers akreditācijas un verifikācijas prasības attiecībā uz aviācijas radīto ietekmi, kas nav saistīta ar CO_2 emisijām, verificētāja lomu iekārtu klimatneitralitātes plānos iekļauto atskaites punktu un mērķrādītāju sasniegšanas verificēšanā un citas izmaiņas, kas ieviestas Monitoringa un ziņošanas regulas otrajā pārskatītajā redakcijā.

11.3. Norādījumu dokumenti

Komisija ir izstrādājusi norādījumu dokumentus[111] par monitoringu, ziņošanu, verifikāciju un akreditāciju. To mērķis ir kompetentajām iestādēm, operatoriem, verificētājiem un citām ieinteresētajām personām sniegt detalizētus norādījumus, kā arī informēt par paņēmieniem un paraugpraksi saistībā ar ES ETS īstenošanu. Šiem norādījumiem ir būtiska nozīme emisiju datu integritātes, pārredzamības, saskaņošanas un precizitātes nodrošināšanā ES ETS. Metodikai un tehnoloģijām attīstoties, paraugprakses un jaunu paņēmienu izmantošana palīdz samazināt kļūdu skaitu un sekmē sistēmas vispārējo efektivitāti SEG emisiju samazināšanā. Šie dokumenti tiks atjaunināti, lai atspoguļotu Monitoringa un ziņošanas regulas un Akreditācijas un verifikācijas regulas pārskatīšanu. Prioritāte tiks piešķirta vispārīgiem norādījumu dokumentiem, kas paredzēti iekārtām, gaisakuģu operatoriem, kā arī norādījumiem par biomasas un atjaunīgās degvielas jautājumiem.

11.4. Valsts kompetentās iestādes

Tas, kā valsts kompetentās iestādes organizē savu darbu, lai īstenotu ES ETS, dažādās valstīs atšķiras. Dažās valstīs ir iesaistītas vairākas vietējās iestādes, bet citās īstenošana ir centralizētāka. Valstis savu pieeju izvēlējās, pamatojoties uz izmaksu un laika efektivitātes apsvērumiem. Pārskats par darba koordināciju starp tām kompetentajām iestādēm, kas īsteno ES ETS, ir sniegts G tabulā pievienotā dienestu darba dokumenta IV iedaļā.

Visas valstis ziņoja, ka 2023. gadā ES ETS īstenošanā piedalījās vismaz viena centrālā kompetentā iestāde. 14 valstīs par visām ES ETS darbībām bija atbildīga tikai viena centrālā kompetentā iestāde. Ja ES ETS darbības pārvaldīja vairākas kompetentās iestādes, valstis ziņoja, ka tās izmanto vienu vai vairākus atšķirīgus risinājumus un rīkus, lai koordinētu darbu starp šīm iestādēm. Šie risinājumi un instrumenti ietver centrālo kompetento iestādi, kas atbildīga par uzraudzības, ziņošanas, akreditācijas un verifikācijas darbu (12 valstis), koordinējošo lomu[112] (10 valstis), centrālo kompetento iestādi, kas izdod saistošus norādījumus

[111] ES ETS emisiju monitorings, ziņošana un verifikācija, Klimata politikas ĢD, 31.8.2024.

[112] Ja par MZV jautājumiem atbild reģionālās/vietējās iestādes, attiecīgos dokumentus (piemēram, monitoringa plānus) pārskata arī centrālā kompetentā iestāde, lai uzraudzītu MZV procesu kvalitāti.

un vadlīnijas vietējām iestādēm (5 valstis), nodrošina kopīgu apmācību kompetentajām iestādēm (8 valstis) un sasauc regulāras darba grupu vai iestāžu sanāksmes (13 valstis).

2023. gadā 16 valstīs no iekārtu operatoriem netika iekasētas administratīvās nodevas par atļauju izsniegšanu un monitoringa plānu apstiprināšanu (tāpat kā 2022. gadā). Gaisakuģu operatoriem 17 valstīs nebija jāmaksā nekādas maksas (tāpat kā 2022. gadā). Nodevu apmērs būtiski atšķiras atkarībā no valsts un pakalpojuma veida – no iekārtām par atļaujas izdošanu un monitoringa plāna apstiprināšanu iekasē no 19 EUR līdz 8442 EUR, bet no gaisakuģu operatoriem – no 2 EUR līdz 4100 EUR. Izņemot Čehiju, valstis ziņoja, ka dažādu lielumu administratīvās maksas iekasētas arī par būtiskām izmaiņām monitoringa plānos. Pārskats par administratīvajām maksām ES ETS ir sniegts dienestu darba dokumenta IV iedaļas H tabulā.

11.5. Atbilstība ES ETS

Atbilstība ES ETS tiek pārbaudīta gadskārtēji. Par katru darbības gadu operatoram līdz nākamā gada 31. martam ir jāiesniedz gada emisiju ziņojums. Pēc tam, kad verificēto ziņojumu ir pārbaudījusi kompetentā iestāde, operatoram līdz tā paša gada 30. septembrim ir jānodod verificētajām emisijām līdzvērtīgs kvotu skaits[113].

ES ETS direktīva nosaka, ka par katru emitēto CO_2 tonnu, par kuru laikus netika nodotas kvotas, piemēro naudas sodu 100 EUR apmērā[114]. Naudas sods jāmaksā papildus izmaksām saistībā ar laikus nenodoto kvotu nodošanu. Par ES ETS tiesību aktu pārkāpumiem var piemērot arī citas sankcijas.

Sīkāks pārskats par atbilstību ES ETS ir sniegts pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta IV iedaļas I–K tabulā.

2023. gadā atbilstība ES ETS noteikumiem aizvien bija augstā līmenī. Operatori, kuru radītās emisijas pārsniedza 9 % no iekārtu un aviācijas nozares radītajām emisijām, gandrīz katru gadu izpildīja savas tiesību aktos noteiktās saistības laikus. Līdz ar plašāku elektroniskās ziņošanas izmantošanu atbilstības sistēmas efektivitāte ir uzlabojusies. Monitoringa plānu, emisiju ziņojumu, verifikācijas ziņojumu un/vai uzlabojumu ziņojumu sagatavošanai 2023. gadā automatizētas IT sistēmas un elektroniskās veidnes izmantoja 12 valstis. Deviņās valstīs automatizētas IT sistēmas izmantoja arī monitoringa metodikas plānu, gada darbības (aktivitātes) līmeņa ziņojumu un citas informācijas par iedalītajām kvotām apmaiņas darbplūsmas pārvaldībai.

[113] ETS direktīvas 2023. gada pārskatītajā versijā kvotu nodošanas termiņš tika pārcelts no 30. aprīļa uz 30. septembri (piemēro no 2024. gada).

[114] Naudas soda apmēru indeksē, ņemot vērā inflāciju.

Ārkārtas apstākļu dēļ deviņas valstis (2022. gadā sešas valstis) atļāva verificētājiem veikt virtuālus objektu apmeklējumus[115]. Attiecīgās kompetentās iestādes apstiprināja virtuālus objekta apmeklējumus 7 iekārtām un 11 gaisakuģu operatoriem.

Atbilstības pārbaudes par iekārtu gada emisiju ziņojumiem dažādās kompetentajās iestādēs atšķiras. Visas kompetentās iestādes 2023. gadā pārbaudīja iekārtu ziņojumu pilnīgumu, un vairums šādu pārbaudi veica arī gaisakuģu operatoru ziņojumiem. Izņēmums bija Grieķijas un Latvijas kompetentās iestādes (attiecīgi desmit un divi gaisakuģu operatori), kā arī Lihtenšteina un Ziemeļīrija, jo to pārraudzībā nav neviena gaisakuģu operatora.

Kompetentās iestādes 10 valstīs veica konservatīvas aplēses attiecībā uz 47 iekārtām (aptuveni 0,6 % no kopējā iekārtu skaita, kas ir samazinājums salīdzinājumā ar 0,7 % iekārtu 2022. gadā). No 47 iekārtu ziņotajiem 4,2 Mt CO_2 ekvivalenta 2,1 Mt tika aprēķināts piesardzīgi (salīdzinājumā ar 1,0 Mt no 2,4 Mt CO_2 ekvivalenta 2022. gadā, par ko ziņoja 61 iekārta).

Konservatīvās aplēses veica, ja gada emisiju ziņojumi netika iesniegti laikus, tika izdots negatīvs verifikācijas atzinums vai emisiju ziņojums neatbilst Monitoringa un ziņošanas regulas prasībām[116]. Attiecībā uz 15 iekārtām visas emisijas tika novērtētas piesardzīgi. Attiecībā uz 10 iekārtām konservatīvā novērtēšana aptvēra tikai daļu no emisijām. Tika lēsts, ka 17 iekārtas nav radījušas nekādas emisijas, un pārējām 5 iekārtām šā ziņojuma pabeigšanas laikā vēl turpinājās konservatīvās aplēses process.

Trīs valstis[117] (piecas 2022. gadā) ziņoja, ka ir veiktas konservatīvas aplēses aviācijas nozarē attiecībā uz 22 gaisakuģu operatoriem (33 operatori 2022. gadā) un 0,06 Mt emisiju CO_2 ekv. (0,31 Mt CO_2 ekv. 2022. gadā).

Kompetento iestāžu veiktās pārbaudes joprojām ir svarīgs papildinājums verificētāju darbam. Papildus emisiju ziņojumu pārbaudīšanai 19 valstis ziņoja, ka tās ir veikušas iekārtu pārbaudes uz vietas (par vienu vairāk nekā 2022. gadā). Trīs valstis[118] ziņoja par pārbaužu veikšanu uz vietas aviācijas nozarē (tāpat kā 2022. gadā).

Desmit valstīs[119] 38 iekārtām 2023. gadā piemēroja naudas sodu, jo to nodoto emisijas kvotu skaits nebija pietiekams ziņoto emisiju segšanai (emisijas apjomu pārsniegšana). Aviācijas nozarē par deviņu gaisakuģu operatoru sodīšanu par emisijas apjomu pārsniegšanu ziņoja

[115] Saskaņā ar Akreditācijas un verifikācijas regulas 34.a pantu verificētājs var veikt virtuālu objekta apmeklējumu, ja *force majeure* situācijas dēļ objektu nav iespējams apmeklēt klātienē. Tā drīkst rīkoties vienīgi tad, ja to ir apstiprinājusi kompetentā iestāde un ir izpildīti noteikti nosacījumi.

[116] Monitoringa un ziņošanas regulas 70. pants.

[117] Itālijas paziņotie dati par 2022. gadu izmantoti kā aizstājējvērtība – sk. šā ziņojuma 38. lpp.

[118] Vēl divas valstis (Lihtenšteina un Ziemeļīrija) neadministrē nevienu gaisakuģa operatoru.

[119] Itālijas paziņotie dati par 2022. gadu izmantoti kā aizstājējvērtība – sk. šā ziņojuma 38. lpp.

četras valstis. 14 valstis[120] ziņoja par 75 pārkāpumiem (ieskaitot dažus, bet ne visus emisijas apjomu pārsniegšanas gadījumus), par kuriem tika uzlikts sods vai izdots oficiāls brīdinājums vai oficiāls rīkojums. Kopskaitā tika ziņots par 43 naudas sodiem (jau piemērotiem vai tādiem, ko vēl piemēros, piemēram, notiekošā tiesas procesā) par kopējo summu 88,8 miljoni EUR. Tajā skaitā aviācijas nozarē notika 9 pārkāpumi 4 valstīs, un naudas sodu piemēroja 7 gadījumos par kopējo summu 0,6 miljoni EUR. Lielākā daļa naudas sodu ir saistīti ar emisijas apjomu pārsniegšanu.

Izplatītākie pārkāpumi, par kuriem ziņoja 2023. gadā, bija laikus neiesniegts emisiju ziņojums (23 gadījumi) vai darbības līmeņa ziņojums (18 gadījumi), nepaziņošana par izmaiņām monitoringa plānā vai monitoringa plāna neatjaunināšana (7 gadījumi) un darbības veikšana bez emisiju atļaujas (7 gadījumi).

12. ES ETS saistībā ar ES klimata un enerģētikas pārvaldību

ES ETS darbojas plašākā ES klimata un enerģētikas pārvaldības kontekstā, tostarp saskaņā ar Energoefektivitātes direktīvu (Direktīvu (ES) 2023/1791)[121], kas ir pārstrādāta kā daļa no reformu paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %". Minētās direktīvas mērķis ir panākt enerģijas ietaupījumus, nosakot dalībvalstīm un uzņēmumiem mērķrādītājus un pienākumus. Tāpēc ES ETS oglekļa cenas signāls ir viens faktors, ko ņem vērā, izvēloties rīcībpolitikas pasākumus un darbības. Energoefektivitātes direktīvas 35. panta 1. punktā noteikts, ka Komisijas gada ziņojumā par Eiropas oglekļa tirgus darbību (šajā ziņojumā) ņem vērā minētās direktīvas īstenošanas ietekmi.

Pārskatītā Energoefektivitātes direktīva ievieš jaunus noteikumus, lai līdz 2030. gadam samazinātu enerģijas galapatēriņu ES līmenī par 11,7 %, salīdzinot ar 2020. gada ES atsauces scenārija prognozēm. Visām dalībvalstīm jāveicina šā mērķrādītāja sasniegšana. Šajā nolūkā saskaņā ar Pārvaldības regulu tās savos atjauninātajos integrētajos nacionālajos enerģētikas un klimata plānos (NEKP) nosaka indikatīvu nacionālo ieguldījumu un trajektorijas. Dalībvalstis atjaunināto NEKP projektus iesniedza 2023. gadā, un galīgie plāni bija jāiesniedz līdz 2024. gada 30. jūnijam.

ES ETS oglekļa cenas signāls noder, vērtējot ar energoefektivitāti saistītās investīcijas un pasākumus aptvertajās nozarēs. Dalībvalstis arī izmanto ES ETS izsolēs gūtos ieņēmumus, lai finansētu energoefektivitātes uzlabojumus. 2023. gadā 20 dalībvalstis ziņoja, ka tās iztērējušas

[120] Četrpadsmit valstis ir Čehija, Dānija, Francija, Grieķija, Itālija, Īrija, Nīderlande, Norvēģija, Polija, Somija, Spānija, Ungārija, Vācija un Zviedrija. Attiecībā uz Itāliju par 2022. gadu paziņotie dati tika izmantoti kā aizstājējvērtība. Itālijas paziņotie dati par 2022. gadu izmantoti kā aizstājējvērtība – sk. šā ziņojuma 38. lpp.

[121] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2023/1791 (2023. gada 13. septembris) par energoefektivitāti un ar ko groza Regulu (ES) 2023/955 (pārstrādāta redakcija) (OV L 231, 20.9.2018.).

2,3 miljardus EUR ar energoefektivitāti saistītu projektu finansēšanai. Šī summa ietvēra investīcijas publisko un privāto ēku termiskā modernizācijā, energoefektivitātes konsultācijas, efektīvu publisko apgaismojumu, efektīvas siltumapgādes un aukstumapgādes sistēmas, ietverot centralizēto siltumapgādi, kā arī pētniecību un izstrādi ar mērķi samazināt enerģijas patēriņu.

13. ES ETS un Šveices ETS sasaiste

Kopš 2020. gada ES ETS un Šveices ETS ir sasaistītas saskaņā ar starptautisku nolīgumu starp ES un Šveices Konfederāciju. Tas nozīmē, ka vienā sistēmā izdotās kvotas var nodot par emisijām, kas radītas jebkurā no abām sistēmām. Piekļuve plašākam tirgum sniedz operatoriem ieguvumus izmaksu efektivitātes ziņā, un tiem ir arī vairāk iespēju samazināt emisijas. Sasaistes nolīgumā[122] ir izklāstīti abu sistēmu sasaistes nosacījumi un prasības. Ar to arī izveidoja mehānismu, kurš palīdz nodrošināt ETS direktīvas 25. pantā noteikto sasaistes nosacījumu ievērošanu.

Svarīga ES prasība bija aviācijas nozares iekļaušana Sasaistes nolīgumā. Saskaņā ar nolīguma 6. pantu Šveice attiecībā uz aptvērumu, maksimālo robežvērtību un kvotu iedali piemēro tādu pašu pieeju kā ES ETS. Atbilstoši Sasaistes nolīguma 7. pantam šis noteikums paliks spēkā arī saskaņā ar pārskatīto ETS direktīvu.

Iekšējiem lidojumiem Šveices gaisa telpā un lidojumiem uz EEZ lidostām piemēro Šveices ETS, savukārt lidojumiem no EEZ uz Šveici attiecina ES ETS. Tādējādi tiek uzlabota abu sistēmu vidiskā integritāte. Gan ES ETS, gan Šveices ETS kopš *Brexit* ir piemērojušas vienādu pieeju lidojumiem no Apvienotās Karalistes un uz to. Pēc ES ETS direktīvas pārskatīšanas 2023. gadā abu sistēmu darbības joma ir paplašināta, lai ietvertu lidojumus uz ES tālākajiem reģioniem un no tiem.

Pievienotā dienestu darba dokumenta V iedaļas L–M tabulā ir norādīti abu sistēmu nozīmīgākie dati par 2023. gadu – izsolītās kvotas, bez maksas iedalītās kvotas un verificētās emisijas atsevišķi iekārtām un gaisakuģu operatoriem. Salīdzinot tabulas, kļūst skaidrs, ka abu sistēmu saderība ir atkarīga nevis no apmēra, bet gan kvalitatīvām prasībām, vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem un tirgus integritātes aizsardzības pasākumiem.

Saskaņā ar Sasaistes nolīgumu ir izveidota tieša saikne starp abu sistēmu reģistriem, lai starp abām sistēmām varētu pārskaitīt kvotas. Tas ļauj tirgus dalībniekiem veikt darījumus starp abām sistēmām tā, it kā tie atrastos vienā tirgū, tādējādi uzlabojot likviditāti saistītajā tirgū. Pārskaitījumus starp sistēmām (reģistriem) veic katru dienu no pirmdienas līdz piektdienai, izņemot konkrētus datumus, kas saistīti ar svētku dienām.

[122] Nolīgums starp Eiropas Savienību un Šveices Konfederāciju par siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu sasaisti (OV L 322, 7.12.2017.).

9. un 10. tabulā norādīta informācija par saiknes starp ES ETS un Šveices ETS ietekmi 2023. gadā. Tabulās ir redzams, kādā mērā abu sistēmu regulētie subjekti izmantoja otrā sistēmā izdotās kvotas atbilstības nodrošināšanai.

Kopumā 2023. gadā regulētie subjekti ES ETS (gan iekārtas, gan gaisakuģu operatori) atbilstības nodrošināšanai izmantoja 1 140 848 kvotas, ko izdevusi Šveices ETS. Tas ir par gandrīz 170 000 kvotām vairāk nekā 2022. gadā un par gandrīz 550 000 kvotām vairāk nekā 2021. gadā, kas liecina par to, ka ES ETS un Šveices ETS sasaistes nodrošināto elastīgumu izmanto aizvien plašāk un ka ir aizvien lielāka izpratne par šo saikni un tā tiek aizvien vairāk pieņemta.

Lai gan ES ETS esošās iekārtas izmantoja mazāk aviācijas kvotu, kas piešķirtas saskaņā ar Šveices ETS, nekā iepriekšējā gadā (aptuveni 100 000 kvotu 2023. gadā salīdzinājumā ar 180 000 kvotu 2022. gadā), to daļēji kompensēja Šveices ETS vispārīgo kvotu izmantošanas pieaugums (aptuveni 425 000 kvotu 2023. gadā salīdzinājumā ar 395 000 kvotu 2022. gadā).

Šveices ETS vispārīgo kvotu skaits, ko ES gaisakuģu operatori izmantoja atbilstības nodrošināšanai, 2023. gadā nedaudz palielinājās līdz aptuveni 50 000 (salīdzinājumā ar 40 000 kvotu 2022. gadā). Vēl iespaidīgāk ir tas, ka to Šveices ETS aviācijas kvotu skaits, ko atbilstības nodrošināšanai izmantoja ES ETS gaisakuģa operatori, ievērojami palielinājās no aptuveni 355 000 kvotu 2022. gadā līdz 560 000 kvotu 2023. gadā. Relatīvā izteiksmē Šveices ETS izdotās kvotas veidoja mazāk nekā 0,10 % no 2023. gadā ES ETS kopumā nodotajām kvotām. Tomēr to īpatsvars ir krietni lielāks attiecībā uz Šveices kvotām, kas iedalītas bez maksas un attiecīgā gadā izsolītas, proti, šis apjoms atbilst 21,64 % no visām šādām kvotām.

Šveices ETS iekārtas 2023. gadā atbilstības nodrošināšanai izmantoja lielāku apjomu ES ETS vispārīgo kvotu (11,6 %) nekā 2022. gadā (6,2 %). Nevienā no abiem gadiem Šveices ETS iekārtas neizmantoja aviācijas kvotas atbilstības nodrošināšanai.

11. tabulā apkopota informācija par kvotu apjomu (gan vispārējo, gan aviācijas nozares kvotu apjomu), kas tirgus dalībnieku vārdā pārskaitīts no ES ETS uz Šveices ETS un otrādi kopš 2020. gada. Pagaidām vislielākais kvotu kopskaits ir pārskaitīts 2023. gadā. Pašreizējā vēsturiskā bilance liecina par 1 268 426 kvotu aizplūdi no ES ETS uz Šveices ETS. Tomēr jāņem vērā, ka šeit var būt iekļauti vienu un to pašu kvotu atkārtoti pārskaitījumi.

6. tabula. Vienības, ko 2023. gadā izmantoja atbilstības nodrošināšanai ES reģistrā. Dati izgūti no ES reģistra 2024. gada 1. oktobrī.

Iekārtas	**Kvotu bezmaksas iedale un izsolīšana**	**Verificētās emisijas**	**Nodotās vienības**	**ES ETS kvotas**		**Šveices ETS kvotas**	
				Vispārīgās	*Aviācijas*	*Vispārīgās*	*Aviācijas*
	1 055 030 682	1 096 788 327	1 099 802 112	1 095 206 929	4 068 223	425 611	101 349
	% no kopsummas			99,58	0,37	0,04	0,01
Gaisakuģu operatori	**Kvotu bezmaksas iedale (ieskaitot Šveices ETS) un izsolīšana**	**Verificētās emisijas (ieskaitot Šveices ETS)**	**Nodotās vienības**	**ES ETS kvotas**		**Šveices ETS kvotas**	
				Vispārīgās	*Aviācijas*	*Vispārīgās*	*Aviācijas*
	28 261 053	54 128 536	54 186 768	34 756 873	18 816 007	51 865	562 023
	% no kopsummas			64,14	34,72	0,10	1,04

10. tabula. Vienības, ko 2023. gadā izmantoja atbilstības nodrošināšanai Šveices reģistrā. Gaisakuģu operatori ir tie, ko administrē Šveice.

Iekārtas	**Kvotu bezmaksas iedale un izsolīšana**	**Verificētās emisijas**	**Nodotās vienības**	**ES ETS kvotas**		**Šveices ETS kvotas**	
				Vispārīgās	*Aviācijas*	*Vispārīgās*	*Aviācijas*
	4 177 117	3 912 485	3 904 451	452 906	0	3 419 042	32 503
	% no kopsummas			11,60	—	87,57	0,83
Gaisakuģu operatori	**Bezmaksas kvotu iedale (ieskaitot ES ETS) un izsolīšana**	**Verificētās emisijas (ieskaitot ES ETS)**	**Nodotās vienības**	**ES ETS kvotas**		**Šveices ETS kvotas**	
				Vispārīgās	*Aviācijas*	*Vispārīgās*	*Aviācijas*
	1 095 995	1 632 015	1 630 901	118 408	714 629	17 747	780 117
	% no kopsummas			7,26	43,82	1,09	47,83

11. tabula. Kvotu pārskaitīšana starp ES ETS un Šveices ETS (2020–2023).

Gads	2020	2021	2022	2023	Kopā
Pārskaitīšana no ES ETS uz Šveices ETS	475 679	1 051 360	1 714 499	2 603 612	5 845 150
Pārskaitīšana no Šveices ETS uz ES ETS	0	1 523 770	1 215 662	1 837 292	4 576 724
Atlikums	**1 268 426**				

14. Kopsavilkums

ES ETS 2023. gadā bija novērojams vēsturisks iekārtu emisiju samazinājums, ko nodrošināja enerģētikas nozare, kurā ievērojami palielinājās atjaunīgās elektroenerģijas ražošana (galvenokārt vēja un saules enerģijas), un atsākās tendence elektroenerģijas ražošanā aizstāt ogles ar gāzi. Līdz ar to ETS emisijas no iekārtām bija par aptuveni 47,6 % mazākas nekā 2005. gadā, un to izmaiņas liecināja, ka notiek atbilstoša virzība uz 2030. gada mērķrādītāju, proti, –62 %.

Emisiju lielāku samazinājumu ES ETS 2023. gadā veicināja noturīgs un spēcīgs oglekļa cenas signāls. Saskaņā ar EVTI novērtējumu ES oglekļa tirgus 2023. gadā saglabājās stabils un turpināja darboties saskaņā ar tirgus pamatprincipiem. Turklāt tagad tiek uzskatīts, ka ir īstenota lielākā daļa ieteikumu, ko EVTI sniedza 2022. gadā, lai uzlabotu oglekļa tirgus pārredzamību.

Emisiju izmaiņas apstiprina, ka ES ETS kā viens no galvenajiem rīcībpolitikas stimuliem Eiropas ekonomikas dekarbonizācijā ir efektīva un lietderīga. Arī ES ETS ieņēmumi joprojām ir svarīgs šīs pārkārtošanās finansējuma avots, jo 2023. gadā tika piesaistīti 43,6 miljardi EUR, kas galvenokārt tika ieskaitīti valstu budžetos, kā arī ETS Inovāciju fondā un ETS Modernizācijas fondā, kā arī ANM plānam *REPowerEU*. ES ETS līdz šim piesaistītā kopējā ieņēmumu summa pārsniedz 200 miljardus EUR.

Ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai samazinātu emisiju apjomu un pārveidotu ES ekonomiku saskaņā ar Eiropas Klimata akta mērķrādītājiem un Eiropas zaļā kursa mērķiem. ES ETS 2023. gadā tika pārskatīta, lai atbalstītu šo centienu īstenošanu. Emisiju maksimālā robežvērtība ir pazemināta, un sistēmas darbības joma ir paplašināta, iekļaujot tajā taisnīgu jūras transporta radīto CO_2 emisiju daļu. Sistēma ir arī tikusi pastiprināta attiecībā uz aviāciju. Ir izveidota jauna sistēma – ETS2 –, lai palīdzētu paātrināt emisiju apjoma samazināšanu ēku, autotransporta un papildu nozarēs. Pārskatītā versija ir pilnībā stājusies spēkā, un Komisija un dalībvalstis turpina strādāt, lai to īstenotu.